

A motiválatlan tanulók újramotiválása – az „EDiT” projekt

A kiadvány megjelenését az Európai bizottság támogatta. A kiadványban foglaltak a szerzők véleményét tükrözik, a bizottságot nem terheli felelősség a benne foglalt információk felhasználásából fakadó következményekért.

**EDiT: Engaging the
Disengaged in Transition**
Project number: 2018-1-UK01-KA201-048145

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Közösségi filozófiával és fórumszínházzal a kritikai gondolkodás fejlesztéséért, a korai iskolaelhagyás veszélyének csökkentéséért

anthro p o l i s

XXIX LICEUM OGÓLNOKSZTAŁCĄCE
IM. CC. MAJORA HIERONIMA DEKUTOWSKIEGO PS. „ZAPORA” W LUBLINIE

**EXPERT SUPPORT
ASSOCIATION**

**TOWARZYSTWO
EDUKACJI
ANTYDYSKRYMINACYJNEJ**

A „Motiválatlan tanulók újramotiválása” (angolul: Engaging the Disengaged in Transition, röviden az EDiT) c. projekt azért jött létre, hogy a tanulástól eltávolodókkal, valamint az oktatást akadályozó, megzavaró, jelenségekkel foglalkozzon. Az angol, bolgár, lengyel és magyar partnerek közösen tekintették át a tanulói motiválatlanság kérdéskörét. Megvizsgálták a kérdésre adott kormányzati és iskolai szintű válaszokat is az adott országokban.

Ez a kiadvány összefoglalja az eredményeket, és áttekintést ad a párbeszédalapú és dramatikus módszerek iskolai alkalmazásáról. Segít a tanároknak az osztály kezeléséhez általában, külön kitérve a nehezen motiválható tanulókra. Bemutatja, hogyan viszonyul a motiválatlanság, a korai iskolaelhagyás kérdéséhez az adott állam, valamint, hogy mit tesznek ellene az egyes iskolák.

A kiadvány a projekt kétlépcsős folyamatának első állomása. Bemutatja a partnerországokban zajló aktuális folyamatokat, valamint megismertet olyan párbeszédalapú és dramatikus módszerekkel, melyek már bizonyították hatékonyságukat a gyakorlatban. A következő fázisban, 2021-ben elkészül egy kézikönyv óratervekkel és további praktikus tanácsokkal a motiválatlan tanulókkal való foglalkozáshoz.

A Liverpool World Centre 2009-ben fogott bele a „Motiválatlanok újramotiválása” c. projektjébe. A projekt olyan tanulókat célozott meg, akik nem a képességeiknek megfelelően teljesítettek az iskolában. Ennek oka lehetett viselkedészavar vagy iskolakerülés. Az évek alatt változott a projektben résztvevő iskolák száma, a támogatók személye, de a dramatikus és párbeszédalapú módszerek alkalmazása állandó maradt.

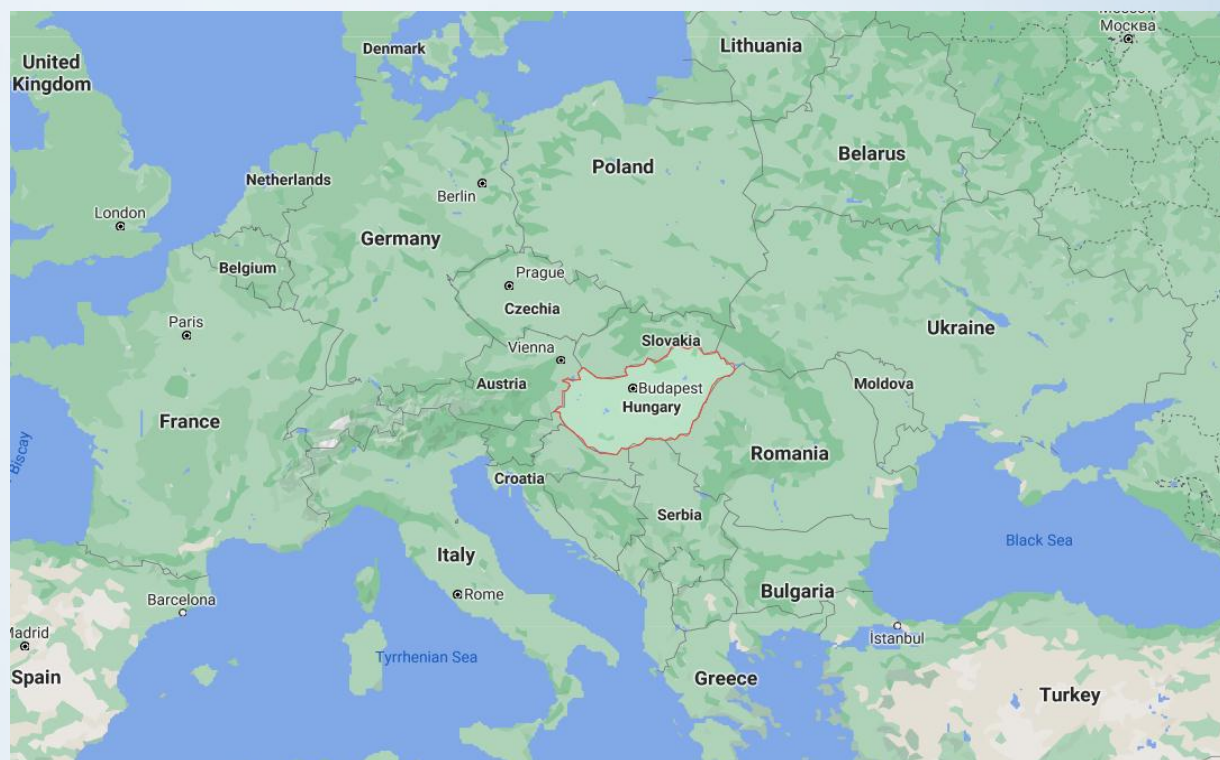
2019-ben az LWC partnerséget kezdeményezett bolgár (EDA), lengyel (TEA) és magyar (Anthropolis) szervezetekkel, hogy megosszák egymással a motiválatlanság terén végzett jó gyakorlataikat. A projektben iskolák is részt vesznek: az angol Studio School, a lengyel Stowarzyszenie Oświatowo Wychowawcze im.S.F.Klonowica w Lublinie és az ELTE Radnóti Miklós Gyakorló Általános Iskola és Gyakorló Gimnázium.

Motiválatlanság alatt azt értjük, amikor egy diák nem a képességeinek megfelelően teljesít az iskolában, aminek következtében fokozatosan elveszíti érdeklődését a tanulás iránt. A következőkben bemutatjuk, hogyan viszonyul az oktatáspolitikai kérdéshez az egyes partnerországokban.

A kiadványban megszólaló tanárok a saját véleményüket mondják el, nem az iskolájuk és különösen nem az adott ország iskoláinak álláspontját képviselik.

Országos áttekintés

Népesség	9.7 millió fő
18 év alattiak száma	1.8 millió fő
A közoktatásban résztvevő tanulók száma	730.000 fő általános iskolai, 416.000 fő középiskolai tanuló
A tankötelezettség korhatára	16 év

A magyar oktatási rendszer rövid áttekintése

A tankötelezettség 6-tól 16 éves korig tart. 2015 óta 3 éves kortól kötelező az óvodai beiratkozás. (Az óvodakötelezettség korhatárának hatása csak 2024-ben mutatkozik majd meg.)

6 éves korban a gyerekek túlnyomó többsége ingyenes állami (vagy egyházi) fenntartású tanintézményben kezdi meg tanulmányait. A kevés működő magániskolában tandíjat kell fizetni, de az állam dotálja a magánintézményeket.

Az általános iskola befejezése után a tanulók három középfokú továbbtanulási lehetőség közül választhatnak: gimnázium, szakközép-, vagy szakmunkásképző iskola. A tanulóknak 8 évet alapkörű, majd 2 évet középfokú oktatásban kell eltölteni.

Az egyetemi vagy főiskolai szintű oktatásba való belépéshez az érettségi vizsgát követően felvételi vizsgát kell tenni.

Országos áttekintés

A népességen belüli szociokulturális különbségek hogyan tükröződnek a motiválatlanság és a korai iskolaelhagyás jelenségében?

A korai iskolaelhagyás mértéke különösen az elmaradott térségekben és a szakmunkásképző intézményekben magas. 2018-ban a korai iskolaelhagyás mértéke 12.5%-os volt és emelkedett a korábbi évekhez képest. Ez a tendencia szembemegy az EU átlagával (2018-ban 10.6%) Az arány különösen a roma népesség körében magas (65.3%).

A 17-18 évesek közoktatásban való részvétele csökkent 2011 és 2016 között (98%-ról 85%-ra) azt követően, hogy a tankötelezettség felső korhatárát 18-ról 16 évre szállította le a kormány 2012-ben.

A veszélyeztetett tanulók megoszlása az egyes iskolatípusok és régiók között változó. A leginkább érintett megyékben a tanulók 15%-át érinti a korai iskolaelhagyás veszélye.

A szakképzésben ez a szám 19%. A korai iskolaelhagyás korrelál az iskolai teljesítménnyel, ami vidéki környezetben gyengébb. A vidéki közösségeknek kevesebb erőforrás áll rendelkezésére a minőségi oktatás érdekében, és a tanárhiány is jelentős. Magyarországon a legnagyobb a vidék/város közötti eltérés az oktatás mérőszámaiban az összes OECD ország közül (Education and training monitor, 2019.)

Hogyan viszonyul az iskola a motiválatlansághoz?

A magyar oktatási rendszerben nagyban befolyásolja a családok szocio-ökonómiai státusza a tanulók teljesítményét és iskolai előmenetelét. Érdemes ebből a szempontból összevetni a roma és nem roma tanulók teljesítményét.

A roma családok mintegy 70%-a él szegénységben. A romák a legnagyobb olyan közösség, amelynek tagjai nélkülözéssel és kirekesztéssel néznek szembe. A jövedelmi egyenlőtlenségek is őket sújtják a leginkább. A felső és középrétegek jövedelmi eloszlásához képest 20-40 szerez a különbség egy főre bontva. Az átlaghoz képest jellemzően több gyereket nevelnek, és hosszabb ideig munkanélküliek, így a roma szülőknek nagyobb nehézséget jelent a gyermekeik alapvető szükségleteinek kielégítése.

Az iskolából történő kimaradás, amit az intézmény hajlamos motiválatlanságra és a családi nemtörődömségre visszavezetni, sok esetben a mély és tartós szegénységben gyökerezik. A szociális ellátórendszerrel való formális kapcsolat hiányában az iskola korlátozott eszközökkel rendelkezik, hogy alapvető segítséget nyújthasson a legszegényebb roma származású tanulóinak. (Comparative Perspectives on Early School Leaving in the European Union 2018.)

Országos áttekintés

A korai iskolaelhagyásra adott állami válaszok

A korai neveléshez és a minőségi oktatáshoz való jobb hozzáférés érdekében tett lépések csökkentik az egyenlőtlenségeket és javítják a tanulási teljesítményt. A 4-6 éves gyerekek 95.6%-a vesz részt iskola előtti intézményi ellátásban (óvoda, bölcsőde), ami EU-s átlag. 2016-ban a romák részvétele a programban 91% volt, a tagállamok között a legmagasabb. Mivel a teljesítménykülönbségek a korai időszakban gyökereznek, a 2015/16-ban tett intézkedés, az óvodakötelezettség korhatárának leszállítása 5-ről 3 éves korra jó irányba tett lépés, melynek vélhetően pozitív hatása lesz a későbbi iskolai teljesítményre. A családokat azzal ösztönzik, hogy a családi szociális juttatások feltételévé teszik az óvodai beiratkozást. 2017-ben a 3 éves kor alatti gyerekek 13.8%-a részesült intézményi ellátásban.

(Education and training monitor, 2019)

Nemzeti stratégia

2016-ban a magyar kormány középtávú stratégiát dolgozott ki a képzettség nélküli iskolaelhagyás elkerülése érdekében. Ezzel a foglalkoztatáson is javítani szeretnének, kiemelve a szektorok közötti együttműködések (oktatási, foglalkoztatási, egészségügyi, jogi és szociális) jelentőségét. Az 5 évre szóló stratégia (2016-20) kijelöli az egyéni, intézményi és rendszerszintű feladatokat:

Egyéni szint:

1. személyorientált, differenciált képzés
2. a tanulás ösztönzése, a lemaradás elkerülése
3. adekvát beavatkozás
4. az intézményfinanszírozás ösztönző jellegének kialakítása

Intézményi szint:

1. adekvát képzési kínálat
2. felkészült, elkötelezett szakemberek
3. intézményi közszolgáltatások és kapacitások

Rendszerszint:

1. szektorközi kooperáció
2. adekvát képzési, oktatási szerkezet
3. koordinált ágazati felelősség
4. differenciált fizetési rendszer
5. célzott szabályozás

Országos áttekintés

A Humán Erőforrások minisztériuma felelős a stratégia megvalósításáért (ide tartozik a oktatási államtitkárság). A stratégia 2016-os elfogadása után 2018-ban vizsgálták először a megvalósítást:

- 2015 szeptemberétől kötelező az óvodai beiratkozás. Cél a tanulási eredményesség biztosítása.
- Bevezették a pedagógiai észlelő- és jelzőrendszert.
- A tanárok munkáját az Oktatási Hivatal ellenőrzi és monitorozza.
- Megalakultak az oktatás ellenőrzésének helyi szintű központjai (KLIK).
- Az inkluzív oktatásra vonatkozó ismeretek és kompetenciák a tanárképzés kimeneti követelményi közé kerültek.

2019 januártól a halmozottan hátrányos helyzetű diákok tanárainak bérkiegészítést kell kapniuk.

A Minisztérium 2019-es tájékoztatója szerint a stratégia ellenőrzését végző szerv az Innovációs és Technológiai Minisztérium lett, az audit 2020-ban esedékes.

Pedagógiai észlelő- és jelzőrendszer a korai iskolaelhagyás megelőzése érdekében

A 229/2012 (VIII.28.) sz. kormányrendelet kiegészítése értelmében a Nemzeti Oktatás Törvény 2016. november 19-én lépett hatályba. Ebben szerepel a pedagógiai észlelő- és jelzőrendszer a következő célok érdekében:

Korai iskolaelhagyás
megelőzése

és

a szükséges állami és intézményi
feladatok végrehajtásának
megkezdése nemzeti szinten.

A rendszer azért jött létre, hogy támogassa a végzettség nélküli iskolaelhagyás megelőzését célzó középtávú stratégia megvalósulását, valamint a [Europe 2020](#) stratégia céljainak elérését, nevezetesen, hogy a korai iskolaelhagyás mértéke Magyarországon 2020-ra csökkenjen 10%-ra. A rendszer figyeli azokat a területeket és helyzeteket, ahol beavatkozás szükséges, ami, ha időben történik, megakadályozhatja a tanulók kihullását az oktatásból. Ezek általában:

Iskolai
teljesítmény
romlása

Magatartás-
zavar

Rendszeres
hiányzás

Családon
belüli
problémák

(<https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/en/content/youthwiki/63-preventing-early-leaving-education-and-training-elet-hungary>)

Országos áttekintés

Milyen eredményei vannak a korai iskolaelhagyás megelőzése érdekében tett állami intézkedéseknek?

Mivel a korai iskolaelhagyás megelőzésére létrehozott nemzeti stratégia 2016-ban készült el, egyelőre nehéz a hatásairól beszámolni. Nem látható, hogy valóban hatékony lépéseket tesz-e az állam, vagy csak eleget tesz egy EU-s kötelezettségnek.

Mindez számokban:

2013-ban a korai iskolaelhagyás aránya 11% volt Magyarországon. Ezt a mutatót az EU-ban 1992 óta, Magyarországon 1997 óta nézik. Az elmúlt 10 év során az európai számok folyamatos javulást mutattak, míg Magyarországon hullámzott az érték: 2004 és 2006 között stagnált, 2006 és 2010 között csökkent, 2010-től kezdve növekedett, vagyis az utóbbi években a helyzet romlott.

(Early School Leaving in the Context of Policy-making in Hungary 2014)

Milyen szakpolitikai változtatásokra van szükség a korai iskolaelhagyás mértékének csökkentése érdekében?

Mivel a korai iskolaelhagyás leginkább a jellemzően szegénységben és kirekesztettségben élő roma közösséget sújtja a leginkább Magyarországon, ezért a kérdést első sorban a gyakorlatban is megvalósuló, tényleges integrált oktatásban lehetne kezelni hosszú távon.

Célzott oktatási programokra is szükség lenne a legelmaradottabb magyarországi régiókban.

A korai iskolaelhagyás témájának nagyobb teret kell kapnia a tanárképzésben és a tanár-továbbképzésben. A pedagógusokat módszertanilag is fel kell készíteni a probléma kezelésére.

A jó európai gyakorlatok megosztása szintén segíthet, amennyiben kézzelfogható tudást adhat a tanároknak a korai iskolaelhagyás elleni küzdelemhez.

Iskolai nézőpontok

Mit jelent a motiválatlanság az iskolában?

Gyakorlati szempontból a motiválatlanság a motiváltság ellentéte, vagyis úgy tekinthetjük, mint egy spektrum két végpontját, amin a tanulók különböző pozíciókat vehetnek fel attól függően, hogy az év mely időszakában járunk, milyen a családi háttérük, a napi hangulatuk, és számos egyéb tényező függvényében.

Ugyan a projektben szereplő iskola nem találkozik a motiválatlanság legszélsőségeiből eseteivel, (iskolakerülés, korai iskolaelhagyás, stb.) ez az intézmény is találkozik a korai iskolaelhagyás szempontjából veszélyeztetett, alulmotivált, figyelemzavaros tanulóval, rendszeres késővel, illetve olyanokkal, akik kihagynak tanórákat azért, hogy elkerüljék az iskolai számonkérést. Ezek a jelenségek 14 éves kor körül jelentkeznek.

Iskolai nézőpontok

Mutatkoznak nemi különbségek a motivátlanság terén?

Az iskola érintett tanulói között egyenlő mértékben vannak fiúk és lányok.

Mit tesz az iskola a jelenséggel szemben?

Csapatmunkára és kooperációra épülő módszereket alkalmazunk. A szociális és interperszonális készségek fejlesztésére, a tanulásba való bevonódás mértékének növelésére 1-2 órát szánunk (jellemzően etika és osztályfőnöki órák). Különböző iskolai és osztályprogramok is vannak életkor szerint, melyek a diákok bevonódását, elköteleződését segítik. Ezek egyike a kortárssegítő program. Erős, tanárokból, iskolapszichológusból, kortárssegítőkből álló háló segíti a problémák feltárását, és a lehetséges megoldások megtalálását. A szülői munkaközösségek is segítik ezeket a folyamatokat, támogatást adnak.

Milyen megelőző lépéseket tesz az iskola?

A fent említett programokat úgy terveztük, hogy a megelőzést is segítsék.

Esettanulmány

Mikor és hogyan vette észre, hogy az egyik tanuló motivátlanná válik?

„A harmadik matematika és fizika dolgozat kihagyása után felvettem a kapcsolatot a szaktanárával. Kiderült, hogy a diák nem tanul és nem figyel az órákon.”

Mit tett ebben a helyzetben?

„Tanárkollégákkal történő konzultációt követően az osztályban beszélgettünk az órai hiányzások lehetséges következményeiről. A beszélgetést dramatikus elemekkel színesítettük, továbbá több P4C foglalkozást tartottam a döntésekről, a problémákkal való szembenézésről, a kihívásokról.

Ezután beszéltem a diákkal és a szüleivel is. Egy közös megbeszélésen (diák, tanárok, szülők bevonásával) közösen kerestünk megoldást a problémára. Egyetértettünk, hogy a diáknak fel kéne keresnie az iskola pszichológusát. Ez egy héttel később megtörtént. Abban is megállapodtunk, hogy a diáknak a társaira is szüksége van, akik segítik őt az iskolai feladataira koncentrálni, és bevonják egyéb tevékenységekbe is.”

Iskolai nézőpontok

Milyen eredményre vezetett a beavatkozás?

„A diák jobban támaszkodott a kortárs segítőkre. Azóta nem hagyott ki dolgozatot, bár két tanítási napot igen, rossz hangulatra hivatkozva, amit a szülei igazoltak.”

Mit gondol, mi a motivátlanság, lemorzsolódás legjellemzőbb oka Magyarországon? Egyetért a problémára adott állami válaszokkal?

„Elsősorban az elvárások vezetnek a motiváció csökkenéséhez. A szülői és iskolai elvárások között gyakran óriási különbségek vannak, melyek a diák tapasztalataival, a világról alkotott képével sincsenek összhangban. A társadalmi háttér is szerepet játszik, és a szülői minták hatása is jelentős a diák döntéseire. Ha a szülők nem erősítik meg a tanár fontos, támogató szerepét, az olvasás, tanulás jelentőségét, értékét, a diákok könnyen elveszíthetik a motivációjukat, különösen, ha a háttérben a családnak pénzügyi nehézségei is vannak. Sok esetben a tanárok nem rendelkeznek a megfelelő készségekkel, képességekkel vagy türelemmel a problémák feltárásához, a megoldások megtalálásához. A motivátlanná váló tanuló segítése, támogatása egy jellemzően hosszadalmas, energiaigényes folyamat, amihez sok tanárnak nincs meg a kellő képesítése vagy motivációja sem.

A tanárok túlterheltségén csökkenteni kéne, és több külső segítséget kéne kapniuk, hogy támogathassák a veszélyeztetett tanulóikat. Hatékony és egyszerű stratégiákra, eszközökre, módszerekre van szükségük, különösen az ország egyes régióiban.

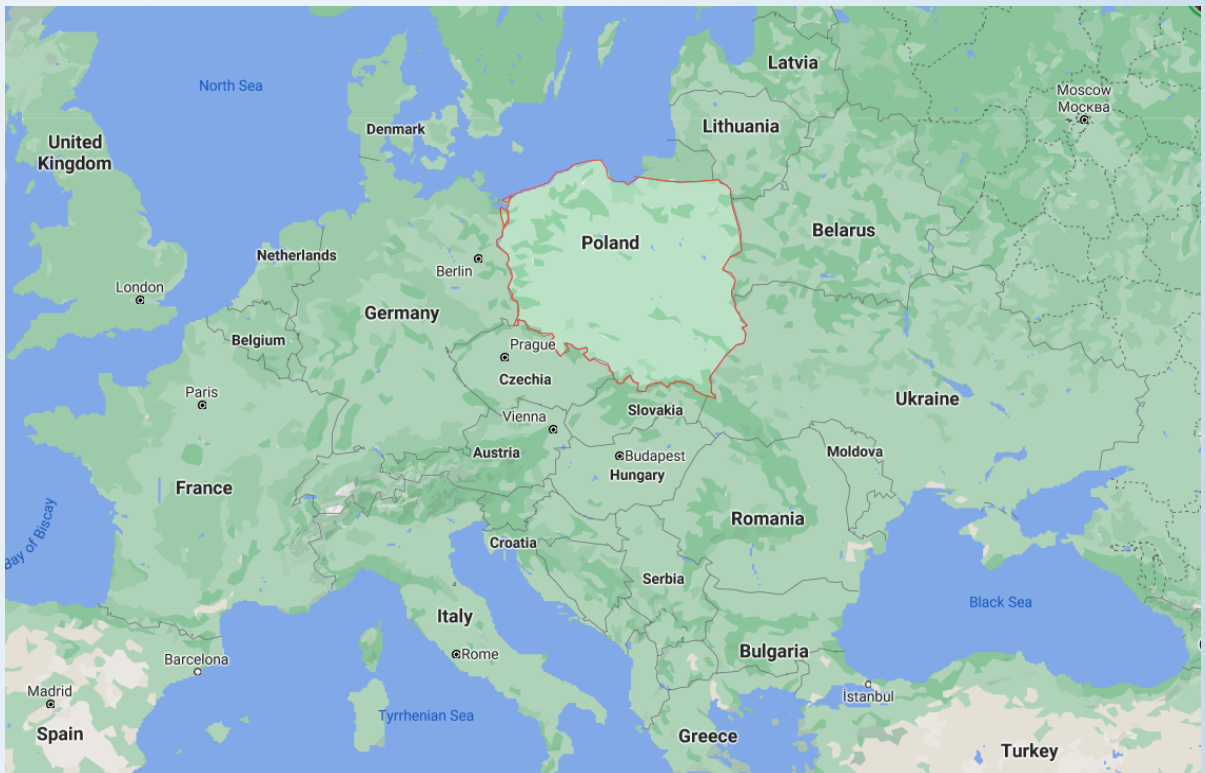
A tanulási nehézségekkel küzdő diákok állami kezelése az oktatási rendszeren belül hozzájárul a tanulók között meglévő motivációs, képességbeli különbségek további növeléséhez. Ahelyett, hogy az erős helyi közösségek létrehozására fókuszálnánk, és teret adnánk a segíteni szándékozó közösségeknek, intézményeknek a beavatkozásra, az oktatási rendszer mintha inkább kiszűrni és kiszorítani igyekezne a veszélyeztetett tanulókat az oktatásból.”

Országos áttekintés

Népesség	38.4 millió
18 év alattiak száma	6.9 millió
A közoktatásban résztvevő tanulók száma	3 000 000 diák alap-, 355 000 diák középfokú, 850 000 fiatal felsőoktatásban részesül. Összesen 4 205 000 fiatal részesül az oktatás különböző szintjein oktatásban az óvodai nevelést is beleértve
A tankötelezettség korhatára	18 év

A lengyel oktatási rendszer rövid áttekintése

A 2016-ban megkezdett oktatási reform újra bevezet bizonyos fogalmakat, melyek az 1999 előtti oktatási rendszer alapját képezték. 2017 szeptember 1-től a lengyel parlament visszaállította a 8 éves általános iskolát (mely 2000-ig létezett). A 2017/18-as tanévtől a diákok a 6. osztályt a reform előtti rendszer szerint végzik el, és a 7-8. osztályokat a reform szerinti rendszerben folytatják. Jelenleg az alapfokú oktatás két részre oszlik: az első szakasz (1-3 osztályok) integrált, a második szakasz (4-8. osztályok) szaktantárgyi alapú képzést nyújt.

Országos áttekintés

A reform végén a lengyel oktatási rendszer az alábbi felosztás szerint működik:

8 osztályos alapfokú képzés (ISCED 1. és 2. szint), kötelező	Általános iskolát követő képzés: • 4 éves általános középiskola; • 5 éves technikumi képzés; • 3 éves szakközépiskola; • 3 éves I-es szintű, speciális, szakmára felkészítő oktatás; • 2 éves II-es szintű, szakiskolai képzés (azok számára, akik befejezték a 3 éves, I-es szintű szakképzést, és tovább akarnak tanulni.)
Középfokot követő oktatás maximum 2.5 évig, azok számára, akik elvégezték a középiskolát (vagy a szakközépiskolát)	

A most bevezetett oktatási rendszer kétféle vizsgával érhet véget: 8 év utáni vizsga és érettségi. Ezeknek a vizsgáknak a szerepe megegyezik a reform előtti vizsgák szerepével a korábbi rendszerben.

(ld.: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/organisation-education-system-and-its-structure-56_en)

A népességben belüli szociokulturális különbségek hogyan tükröződnek a motiválatlanság és a korai iskolaelhagyás jelenségében?

Erre vonatkozóan kevés adat áll rendelkezésre, mivel Lengyelországot kulturálisan még most is homogénnek tekintik a kutatók és a döntéshozók. Przemyslaw Sadura legfrissebb tanulmánya szerint a roma tanulók a legsérülékenyebbek. A roma tanulók nem kapnak megfelelő támogatást a korai iskolaéveik alatt, a képzésük inadekvát, és végül SNI-s tanulókká válnak. A kategorizáció rendszerint nyelvi teszteken alapul, holott a roma tanulók számára a lengyelnek második nyelvnek kéne lennie. A helyzetet nehezíti a roma tanulók alacsony szocio-ökonómiai státusza is.

Hogyan viszonyul az iskola a motiválatlansághoz?

Az Euridice 2018-as jelentése szerint a törvénykezés nem definiálja a speciális nevelési igényt. A kifejezés ugyanakkor elterjedt, és a tanuló egyedi igényeire vonatkozik. Az igény fakadhat pl. fogyatékból, tanulási részképességek hiányából, hátrányos társadalmi helyzetből, viselkedészavarból, hosszantartó betegségből, elszenvedett traumából, vagy különleges képességből.

Országos áttekintés

A lemorzsolódás jelenségét az oktatáskutatók a lengyel oktatás rendszerszintű kérdéseként tárgyalják, amikor a proaktív, együttműködő iskolai közösségről beszélnek. A legutóbbi reformban nem született szakpolitikai válasz a kérdésre, az iskola az intézmény keretein belül keres megoldásokat, például évente megrendezett preventív programok formájában.

Az Oktatási Minisztérium szerint a preventív programok a legalkalmasabbak arra, hogy elemezzék a helyzetet, monitorozzák a diákok iskolai viselkedését és reagáljanak a gyerekek igényeire. Az iskola igazgatója felel az elemzés elkészítéséért, és az adekvát program meghatározásáért. Ez egyben azt is jelenti, hogy a motivátlanság meghatározása, az okok feltárása minden iskolában egyedileg történik.

A program egy belső folyamat, mely a tanárok és a szülők képviselőinek egyetértésével valósul meg, iskolapszichológusok konzultációja mellett. Ilyen program létrehozása minden oktatási intézmény számára kötelező.

A TEA civil szervezet által készített tanári esettanulmányok szerint a motivátlanság és lemorzsolódás elsősorban a diszkrimináció különböző formái miatt következik be. A diszkrimináció alapja lehet a szocio-ökonómiai státusz, kulturális háttér, nemi identitás, szexuális orientáció.

A korai iskolaelhagyásra adott állami válaszok

A probléma megelőzésére nincs nemzeti stratégia.

Az iskolakötelezettség 7-18 éves kor között tart, ezalatt a diák nem zárható ki az oktatásból. Az iskola kötelessége a fenntartó intézmény szabályai szerint oktatást biztosítani minden diákjának. Mint fent bemutattuk, a motivátlanság kezelésére minden iskola saját belső programot futtat.

Az oktatási törvény mellett a szociális törvény vonatkozik még a családok nevelési kötelezettségeire. Eszerint havi 120 EUR jár gyermekenként az alacsony jövedelmű családoknak, a gyermekek iskoláztatására.

Milyen eredményei vannak a korai iskolaelhagyás megelőzése érdekében tett állami intézkedéseknek?

Az egységes szabályozás hiányának negatív következményei vannak. Hiányzik a rendszeres kutatás és az intézmények támogatása ezen a téren. A diagnózis felállítása szubjektív, azokon az iskolaigazgatókon és tanárokon múlik, akik el akarják kerülni a fenntartó intézmény felülvizsgálatát, így gyakran a diagnózis és az az alapján létrehozott program nem mindig az iskolaközösség valós igényeire, problémáira reagál.

Az iskoláktól elvárt rugalmasságot a programok megalkotásában és kivitelezésében gyakran a fenntartó intézmény szigorú kontrollja akadályozza.

A motivátlanságot alapvetően egyéni szinten kezelik, hiányzik a probléma rendszerszintű megközelítése.

Országos áttekintés

Milyen szakpolitikai változtatásokra van szükség a korai iskolaelhagyás mértékének csökkentése érdekében?

Rendszerszemléletű megközelítésre lenne szükség a motivátlanság jelenségének megértése, okainak feltárása érdekében. Országos mértékű rendszeres kutatásokra lenne szükség a megfelelő törvényi szabályozás létrehozása érdekében.

A jelenlegi oktatási reform bevezetésével megszüntetett, korábban érvényes szabályozás lehetne a kiindulási pontja a párbeszédnek egy igazságosabb és inkluzívabb oktatás kialakítása érdekében.

Javaslataink:

- ➡ Nemzeti és intézményi szintű megközelítés a lemorzsolódás valós okainak feltárásáért.
- ➡ Széleskörű egyeztetés a különböző szereplőkkel.
- ➡ Jó gyakorlatok feltérképezése és átvétele más EU-s tagországtól.
- ➡ Menetrend és eszközök kidolgozása az eljárás gyakorlatba való átültetéséhez és monitorozásához.

Iskolai megközelítés

Mit jelent a motivátlanság az iskolában?

A vizsgálatban szereplő iskolában a motivátlanság jelentéstartománya széles. A motivátlatlan tanulót nem érdekli, ami az iskolában vagy a családon belül történik. Kihúzza magát az iskolai munka alól, „stand by üzemmódban” van.

Az ilyen tanulók gyakran hiányoznak, nem figyelnek órán, nem akarnak tanulni. A tudásnak, képességeknek nincs számukra értéke. Egyesek közülük visszahúzódók, szeretnének láthatatlanná válni, mások extravertáltak, harsányak. A saját fejlődésük is hidegen hagyja őket. Az ilyen tanulók gyakran kirekesztődnek.

Milyen életkorban kezdődnek ezek a jelenségek az iskolában?

Általában 13-14 éves korban kezdődnek (a projektben egy középiskola vesz részt).

Mutatkoznak nemi különbségek a motivátlanság terén?

„Nemi különbségeket nem tapasztalunk ezen a téren.”

Iskolai nézőpont

Mit tesz az iskola a jelenséggel szemben?

„Különböző módszereket tanítunk a diákoknak, melyek segítségével reflektálhatnak az életükre, a céljaikra. Rendszerint az osztályfőnök kezeli ezeket a helyzeteket, de nem kizárólagosan. A diákok találkozhatnak az iskolapszichológussal, hogy kibeszélhessék a problémáikat. Van egy 'Fedezd fel a világot és önmagad' c. programunk, ami az önfejlesztésre és a földrajzra fókuszál. A diákok megismernek motivációs gyakorlatokat, és különböző feladatokat végeznek. A program kezd veszíteni a sikerességéből az utóbbi időben. Az iskolában szervezünk foglalkozásokat, amik olyan speciális témákkal foglalkoznak, mint a diszkrimináció, tolerancia, stb. Ezeken a foglalkozásokon, minden diák kifejtetheti a gondolatait, véleményét.

Rendszeres alulról jövő kezdeményezések hiányoznak az iskolából."

Milyen megelőző lépéseket tesz az iskola?

A fenti intézkedések egyúttal a megelőzést is szolgálják. Emellett a tanárok olyan foglalkozások, órák keretében ösztönzik a diákokat, hogy bejárjanak, ahol növelhetik az önértékelésüket, felfedezhetnek izgalmas tevékenységeket.

A szülői értekezleteken is rendszeresen téma a motiváció/motivátlanság az egész tanév folyamán.

Esettanulmány

Mikor és hogyan vette észre, hogy az egyik tanuló motivátlanná válik?

„A tanév megkezdése után két hónappal már látható a probléma. A diákok kihagynak órákat, főleg, ha számonkérés, dolgozat várható. Az órán passzívak, leckét nem csinálnak, megpróbálnak 'láthatatlanná' válni az iskolában. Gyakran hordanak fekete vagy szürke ruhát, az arcukat a hajukkal takarják. Nem akarják, hogy mások rájuk nézzenek. Tavaly év elején feltűnt egy ilyen diák az osztályomban. Iskolán kívüli programon vettünk részt. Az osztály jól elvult, őt kivéve. Kerülte a társaságot. Amikor rákérdeztem, nem mondta meg, miért nincs együtt a többiekkel. Ezután elkezdtem jobban odafigyelni rá."

Mit tett ebben a helyzetben?

„Beszéltem kollégákkal, hogy kiderítsem, nem csak a szaktárgyamnak szól-e a viselkedése. Felvettem a kapcsolatot az iskola pszichológusával és a diák szüleivel.

Iskolai nézőpont

A családi körülmények mindig szerepet játszanak az ilyen iskolai viselkedésben. A diák nagyon gyengén teljesített minden tárgyból, ennek ellenére a szülők főiskolára akarták küldeni, nem pedig valamilyen szakképzési intézménybe, ami jobban megfelelt volna a képességeinek. A tanuló nem tudott döntést hozni, mert soha nem kellett önállóan döntenie semmiben. Mindig az édesanyja döntött helyette, amit a gyerek csak jóváhagyott."

Milyen eredményre vezetett a beavatkozás?

Néhány tesztet és pszichológussal, pszichiáterrel való konzultációt követően a második félévben a diák magántanuló lett, (az iskola tanárainak mentorálása mellett). Javult a tanulási teljesítménye, és a következő évet már ismét az iskolában kezdte el. Az első két hónapban minden rendben ment, a diák mosolygós volt, részt vett a társasági életben, az órákon aktív volt. A gondok a félév vége előtt egy hónappal kezdődtek újra. Az anyuka azonnal magánórákat kezdett szervezni a gyerekeknek. A következő félévet ismét magántanulóként kezdte meg.

A szülők nem bíztak az iskola tanárainak megoldásában, tőlük függetlenül hozták meg a döntést.

Mit gondol, mi a motivátlanság, lemorzsolódás legjellemzőbb oka Lengyelországban? Egyetért a problémára adott állami válaszokkal?

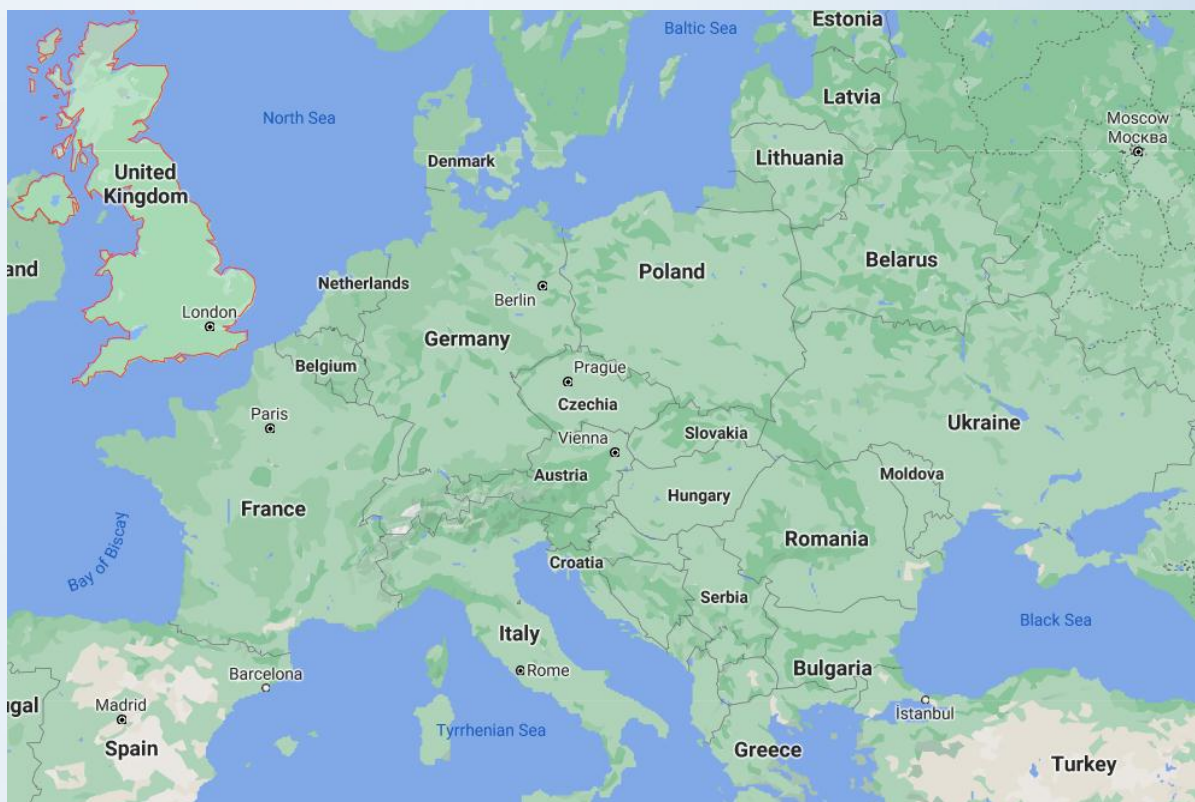
„Az oktatás állapota és a családi körülmények együttesen okozzák a motivátlanságot és lemorzsolódást. A szülőket általában nem érdekli, mi történik a gyerekükkel az iskolában. A tanulási teljesítményért az iskolát teszik felelőssé. Mindez annak az oktatáspolitikának a következménye, amiben a polgár mindent megkap az államtól és nincsenek kötelezettségei, felelőssége. A szülőknek jogai vannak, a tanároknak csak kötelességei. Ha a tanár viselkedése, cselekedetei nem felelnek meg a szülőknek, retorziókra számíthat a szülők vagy a hatóságok részéről. A tanári pálya tovább veszített népszerűségéből és presztízséből (ha még volt egyáltalán) a tavalyi (2018) tanári sztrájkot követően. Mintha mindenki megfedkezne a tanári munka jelentőségéről a társadalom életében. Nehéz pozitív hatást elvárni az iskolától, ha ebben a szülők nem adnak megfelelő támogatást. Az újabb generációk magukra vannak hagyva, egy érték nélküli virtuális világban élve. A családok nem adnak át értékeket, elveket, mindent a fogyasztói szemlélet ural. Ha a szülő nem akarja, hogy a gyerekek részt vegyen a hit- vagy erkölcstan órákon (szabadon választhatók), honnan tudhatja meg a diák, hogy mi a jó és mi a rossz?

Néhány szülőt egyáltalán nem érdekli, hogy a gyereke mit tesz vagy nem tesz az iskolában. Ennek következményeként a gyerekek semmilyen felelősséget nem vállalnak a tetteikért."

Országos áttekintés

Népesség	66.4 millió fő
18 év alattiak száma	13.3 millió fő
A közoktatásban résztvevő tanulók száma	10,320,811 teljes- vagy részidős diák
A tankötelezettség korhatára	18 év

Az Egyesült Királyság oktatási rendszerének rövid áttekintése

Nem kötelező oktatás a születéstől négy éves korig

2010-től minden 3 és 4 éves gyermek jogosult heti 15 órás óvodai ellátásra. Ezt az időszakot 2017-ben 15 órával kiegészítették, így azok a gyermekek, akik megfelelnek a jogosultság követelményeinek (anyagi helyzet, speciális igények) heti 30 órás, államilag finanszírozott óvodai ellátást kaphatnak. Ennek eredményeként 2018-ban az Egyesült Királyság 3 és 4 év közötti lakosságának 94%-a részesült a heti 15 órás, és 82%-a kiterjesztett 30 órás, ingyenes óvodai ellátásban.

Megjegyzés: Az Egyesült Királyságban az oktatásért az egyes tagországok (Wales, Skócia, Észak-Írország) parlamentjei felelősek, ezért a Királyságot alkotó országok oktatási rendszerei között eltérések lehetnek. Az egyszerűség kedvéért a továbbiakban az angol adatokat közöljük (Angliának a legnagyobb a népessége, és itt van a legtöbb iskola a Királyságon belül).

Országos áttekintés

Továbbá a kétéves gyermekek 72%-a részesült az államilag biztosított 15 órás bölcsődei gondozásban 2018-ban.

Az Oktatási Minisztérium létrehozta a korai évekre vonatkozó oktatási keretrendszert, mely meghatározza, hogy milyen minőségű oktatásban, fejlesztésben és ellátásban kell részesülnie az angol gyermekeknek 5 éves korukig. A korai ellátást biztosító intézményeket (gyermekgondozó intézmények, bölcsődék, óvodák, stb.), az OFSTED (az oktatást ellenőrző hivatal) ellenőrzi.

További információk a korai évekre vonatkozó ellátásról (angolul): <https://foundationyears.org.uk/eyfs-statutory-framework/>

Kötelező oktatás 5-től 16 éves korig

A kötelező oktatás életkori csoportok szerint zajlik:

- 1. oktatási szakasz - (5-7 év) óvoda és általános iskola alsó tagozat
- 2. oktatási szakasz - (7-11 év) általános iskola felső tagozat
- 3. oktatási szakasz - (11-14 év) középiskola
- 4. oktatási szakasz - (14-16 év) középiskola
- Tankötelezettséget követő szakasz – (16-18 év) középiskola, illetve szakkollégium, szakképző intézmény

A kötelező oktatást nyújtó iskolatípusok Angliában:

Állami fenntartású általános és középiskolák:

Állami fenntartású iskolák, önkormányzati felügyelet alatt. A Nemzeti Alaptantervet kell követniük.

Akadémiák:

Közvetlenül az állam által finanszírozott iskolák, de nem az önkormányzat felügyelete alatt. Nem kötelesek a NAT-ot követni, saját (de kiegyensúlyozott, széleskörű) tantervük lehet.

Szabad iskolák:

Közösségi alapítású, de az állam által finanszírozott iskolák. Nem kötelesek a NAT-ot követni, saját (de kiegyensúlyozott, széleskörű) tantervük lehet.

Egyházi iskolák:

Valamely egyház (Anglikán, Róm. Kat. stb.) által felügyelt (vagy támogatott) iskolák. Állami támogatásban részesülnek, rendszerint a NAT-ot követik, a hitelveiknek megfelelő kiegészítéssel.

Országos áttekintés

Speciális iskolák:

Jellemzően általános és középiskolai oktatást nyújtanak sajátos tanulási igényű (testi adottságok, viselkedési nehézségek, stb.) diákoknak. Általában (de nem kizárólagosan) állami fenntartásúak. A NAT-nak a gyerekek igényeihez igazított változata szerint működnek. 1,256 ilyen intézmény működik az Egyesült Királyságon belül.

Tanodák (Pupil Referral Units):

A helyi sajátosságokra, a gyermekek sajátos igényeire építő intézmények azon diákok számára, akik érzelmi, viselkedési zavarok miatt kiszorulnak a hagyományos iskolából. 351 ilyen intézmény működik az Egyesült Királyságon belül.

Gimnáziumok:

Állami fenntartású középiskolák, melyek felvételi alapján szűrik meg a tanulóikat. 11 éves kortól nyújtanak oktatást.

Magániskolák:

Tandíjat szedő magánintézmények. Saját tanterv szerint működnek, függetlenül az állami oktatási sektortól.

„Sixth Form”:

A középiskolai képzés utolsó két évét lefedő iskolatípus azon diákoknak, akik már kiválasztották egyetemi szakirányukat.

Továbbtanuló kollégiumok:

Állami fenntartású intézmények a középiskolát befejező, de nem egyetemi szinten továbbtanuló diákoknak. Szakképzést nyújtó intézmények.

Az általános és középiskolai angol Nemzeti Alaptantervről bővebben:
<https://www.gov.uk/government/collect/national-curriculum>

A népességen belüli szociokulturális különbségek hogyan tükröződnek a motivátlanság és a korai iskolaelhagyás jelenségében?

A motivátlanság definíciója az Egyesült Királyságban

A motivátlanságot sokdimenziós, egy spektrum mentén elhelyezhető jelenségként határozzák meg. Egyetértés van abban, hogy a motivátlanságot olyan attitűdként, viselkedésmódként írják le, mely megakadályozza a gyereket, hogy éljen az iskola nyújtotta előnyökkel, lehetőségekkel. Ugyanakkor számos tanulmány és kutatás tárta fel, hogy egyes jól körülhatárolt csoportok különösen veszélyeztetettek. A kutatók meghatározták a motivátlanság mutatóit. Ezek között található az igazolatlan hiányzás, a nem életkornak megfelelő iskolai teljesítmény, valamint a többszörös hátrányos helyzet. Az alábbi tényezőket határozták meg a kutatások.:

Földrajzi helyzet - Anglia észak-déli megosztottsága

A jelentések egyértelmű földrajzi különbségekről szólnak. Anglia észak-déli megosztásban éles különbségeket mutat a gazdaság szerkezete, a befektetések mértéke, az iparági bevétel-növekedés, a biztos és jól fizetett állások, az infrastrukturális beruházások, és a kormányzati támogatások mértéke szerint. Mindezek olyan gazdasági áramlásokat generáltak, melyek eredményeként a legelmaradottabb térségek Angliában északon találhatók. Emellett kilenc éven keresztül az angol kormányok megszorításokat alkalmaztak, csökkentve a szociális, oktatási, egészségügyi kiadásokat, az önkormányzati szolgáltatások kiadásait. A megszorítások legsúlyosabban a legszegényebb rétegeket érintették, akik jellemzően az ország északi részén élnek. A motivátlanság, lemorzsolódás, korai iskolaelhagyás jelenségének mutatói korrelálnak a gazdasági elmaradottság mutatóival, igazolva, hogy a gazdasági visszamaradottság és az iskolai motivátlanság valamint társjelenségei összefüggenek.

A szegénység számtalan módon hat a gyerekek iskolai motivátlanságára. A szegénységben felnövő gyerekek nagyobb eséllyel mutatnak lemaradást a nyelvi fejlődésükben, maradnak le az iskolai tanulmányaikkal. Az ingyenes étkeztetésre jogosult, különböző etnikai háttérrel rendelkező gyerekek kisebb valószínűséggel kapnak 'Jól fejlődő' minősítést az óvodai értékelésük során (egy kormányzati minősítő rendszer alapján).

Országos áttekintés

A nélkülözés okozta stressz és szorongás összefügg a rossz testi-lelki egészségi állapottal. Egy vizsgálat kimutatta (Demie and Lewis 2014), hogy a gyerekek teljesítményét rontja, ha a családon belül stressznek vannak kitéve. Az otthoni stressz megjelenését valószínűsítő faktorok a bizonytalan anyagi helyzet, valamint a szülők válása, amikor a pénzügyi nyomás még erősebben jelentkezhet. A nemzetközi jelentések kiemelik az angol gyerekek kitettségét és ennek hatását az iskolai teljesítményre. (Isd. PISA: 2015 and UNICEF: 2018)

A szegénységnek jelentős hatása van az elégtelen táplálkozásra, valamint arra, hogy a gyerekek milyen eséllyel részesülnek a tapasztalataikat gazdagító élményekben. Tovább ront a helyzeten az iskolák költségvetésének megnyirbálása, mivel így az iskola sem képes azokat a lehetőségeket biztosítani a tanulóknak, amiket a szülők anyagi vagy társadalmi okokból kifolyólag nem engedhetnek meg maguknak illetve a gyerekeiknek. Az oktatáskutatók és az egymást követő kormányok is egyetértenek abban, hogy létezik egy ún. „oktatási szakadék” a magasabb és az alacsonyabb szocioökonómiai státuszú közösségekből érkező diákok között. Az előbbiek iskolai teljesítménye jobb, és nagyobb eséllyel mennek egyetemre is.

Ezzel párhuzamosan egy „részvételi szakadék” is észlelhető: a magasabb szocioökonómiai státuszú családok gyerekeinek jobb a hozzáférése színvonalas sport- és kulturális tevékenységekhez valamint a természethez is. Kutatások bizonyítják, hogy az ilyen élményeknek hatása van az iskolai előmenetelre, motivációra, a személyiségfejlődésre, a társas készségek fejlődésére, és hosszabb távon a pályaválasztásra és a munkavállalási esélyekre.

Nemi különbségek – A fiúk nagyobb eséllyel válnak motiválatlanná, mint a lányok

Kutatások szerint a fiúk nagyobb eséllyel kerülnek a motiválatlan diákok csoportjába, és válnak korai iskolaelhagyóvá. A jelenség a fehér, munkásosztálybeli tanulókra jellemző.

Nem érdekli az iskola, de érdekli az tanulás – a fekete-karibi fiúk

Az ebbe a kategóriába tartozó fiatalok elveszítik az érdeklődésüket az iskola, de nem a tanulás iránt. Statisztikák szerint a fekete közösségekhez tartozó fiatalok nagyobb valószínűséggel esnek ebbe a kategóriába. Gyakran táplálnak negatív érzéseket az iskolával szemben, nehezen alkalmazkodnak az elvárt fegyelemhez, és gyakran kimaradnak. A viselkedésük gyakran problémaként jelentkezik az iskolában.

Országos áttekintés

Az ilyen fiatalok viselkedése nem illeszkedik az iskola viselkedéskultúrájába, ami egy idő után időszakos vagy végleges kizárásukhoz vezet, és átkerülnek egy tanodába. Ugyanakkor érdeklődést mutatnak az oktatás, mint a társadalmi előrelépés lehetséges eszköze iránt. Kutatások szerint az iskolai rendszerhez és kultúrához való alkalmazkodás az, ami ezeket a fiúkat kihívás elé állítja.

Nem érdekli az iskola és a tanulás sem – (Fehér, munkásosztálybeli közösségből származó fiúk, rendszerint Észak-Angliából)

Az ehhez a kategóriához tartozó fiúk gyakran esnek ki a kötelező közoktatásból. Kutatások szerint ebbe a kategóriába legnagyobb valószínűséggel fehér, munkásosztálybeli fiúk tartoznak, jellemzően Észak-Angliából. Az ingyenes étkeztetésre jogosult fehér srácok iskolai teljesítményi átlaga alacsonyabb, mint a nem jogosultaké. A hátrányos helyzet negatív hatása fokozottabban jelentkezik a fehér fiúknál, mint az egyéb etnikai háttérű csoportokhoz tartozó kortársaiknál.

Cabinet Office, 2017; Shaw, Baars, Menzies, Parameshwaran, & Allen, 2017; Strand, 2014 cited in Millard. W et al (2016)

További rizikófaktorok, ha az egyik vagy mindkét szülő munkanélküli, ha alacsony jövedelműek, ha a szülők egyedül, illetve nem a vér szerinti szülők nevelik a gyerekeket. Gyakran megfigyelhető a „most várjunk, aztán majd meglátjuk, mi lesz” attitűd, ahelyett, hogy tervszerűen, meghatározott célok szerint élnének. Nehézséget okoz számukra a viselkedéskontroll és (különösen a fiúknál) az indulatkezelés (más etnikai csoportokkal összehasonlítva). Tovább nő a korai iskolaelhagyás kockázata, ha a diákok nem alakítanak ki pozitív kapcsolatokat a tanáraikkal. Nehezen alkalmazkodnak az iskolai szabályokhoz, és a tanórák rendjéhez.

Időszakos vagy végleges kizárás (roma, és ír, ún. „traveler” közösségekből származó fiúk)

Időszakos vagy végleges kizárással büntetik az angol iskolák azokat, akik rendszeresen vagy rendkívül súlyosan sértik az iskolai előírásokat. Az időszakos kizárás határozott időre szól. A végleges kizárás következményeként a tanuló rendszerint egy tanodába kerül. Kutatások szerint az SNI-s diákok hatszor nagyobb eséllyel kerülnek kizárásra, mint a nem SNI-s diákok. A traveler közösségekhez tartozók négyszer, a feketék háromszor nagyobb valószínűséggel, mint a teljes populáció. Kizárásra leggyakrabban 14 éves korban kerül sor.

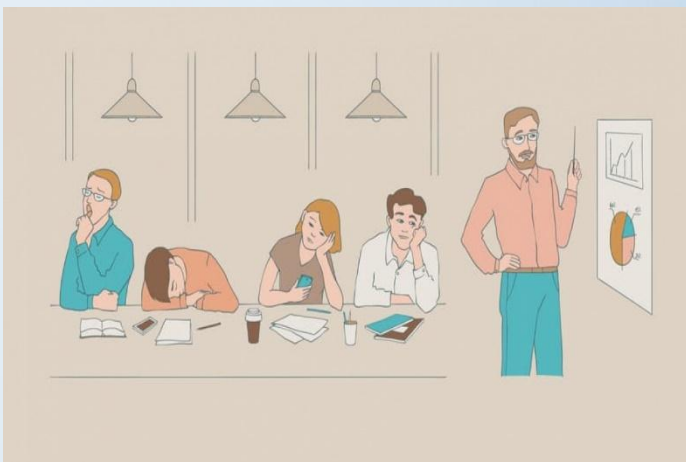
Országos áttekintés

Angliában a többi Egyesült királyságbeli országhoz képest magas a kizárásra kerülők aránya. A kizárás, mint fegyelmező eszköz nem elterjedt más EU-s tagállamokban. Kutatások szerint a kizárások aránytalan megoszlása az egyes etnikai csoportokhoz tartozók között régóta meglévő társadalmi egyenlőtlenségeket tükröz. A kérdés tartósan foglalkoztatja az iskolákat, az oktatáspolitikát, különböző civil szervezeteket, kutatókat, de eddig kevés eredményt lehet felmutatni a téren.

Állami gondoskodásban élők (A családjukból kiemelt, a helyi hatóságok gondozásában élők, vagy adoptáltak)

Az állami gondoskodásban élők (vagy akik korábban éltek állami gondoskodásban) iskolai teljesítménye nem éri el a nem ilyen körülmények között élők általános iskolai átlagát (2-es és 4-es oktatási szakaszban). Az okok között szerepelhet a családjuktól való elszakadáskor átélt trauma, a gyakran váltogatott nevelőszülőknél, nevelőotthonokban történt elhelyezés, a korai fejlődést megzavaró tényezők, melyek érzelmi-pszichés fejlődési zavarokhoz, egészségügyi gondokhoz vezettek, melyek hatással vannak pl. a memóriára, az információfeldolgozás sebességére, stb. A legkülönbözőbb állami intézkedések ellenére az ilyen gyerekek iskolai teljesítménye messze elmarad a kortársaikétól, és ezek a gyerekek hagyják el a legkorábban az oktatás rendszerét, és maradnak képzettség nélkül. Az Oktatási Minisztérium szerint az állami gondoskodásban élők 39%-a nem vett részt a közoktatásban vagy nem állt alkalmazásban 2018-ban. A nem állami gondoskodásban élők aránya ugyanebben a kategóriában 12%. Ezek a gyerekek válnak később a legnagyobb eséllyel hajléktalanná, börtönviseltté, vagy folytatnak önpusztító életet (droghasználat) miután elhagyják az oktatás rendszerét.

A motivátlanságot befolyásoló tényezők az Egyesült királyságban

Az Egyesült Királyságban a motivátlanságot multidimenzionális problémának tekintik, melyet számos tényező befolyásol. A tényezők némelyike általános, némelyike egy adott kulturális közösséghez kötődik, mint már korábban láthattuk. A befolyásoló tényezők két csoportba oszthatók: iskolán kívüli és iskolai hatások.

Iskolai tényezők

Kutatások következetesen számolnak be az iskolai kultúrához köthető néhány tényező negatív hatásáról bizonyos (korábban már részletezett) etnikai csoportokhoz tartozó fiúk esetében. Ezek között szerepel:

- A minőségi, iskolát megelőző intézményes nevelésnek hosszú távú pozitív hatása van a gyermek iskolai teljesítményére, társas viselkedésének fejlődésére. Mindennek hosszú távon a gazdasági hatásai is érzékelhetők. (Taggart, Sylva, Melhuish, Sammons, & Siraj, 2015; Sylva, Melhuish, Sammons, Siraj, Taggart, Smees, Toth, Welcomme & Hollingworth, 2014). Az idézett kutatás megállapításai összhangban vannak az OECD jelentésével, mely szerint azok a gyerekek, akik a korai években intézményes nevelésben részesülnek jobb teljesítményt nyújtanak 15 éves korban (OECD, 2017). A későbbi korrekciós beavatkozások jóval költségesebbek, így a korai intézményes nevelés egyúttal gazdaságosabb is. (Taggart et al., 2015)
- Az olyan tananyag, amit a tanulók nem tekintenek relevánsnak, életszerűnek.
- A nem aktivitásra, mozgásra épülő, nem gyakorlatorientált pedagógiai módszerek, eszközök.
- A fegyelmezésre, szabályokra épülő iskolai kultúra.
- Az időszaki vagy végleges kizárás feltételrendszere aránytalanul hozza hátrányba a fekete-karibi és fehér munkásosztálybeli fiúkat.
- A javítás lehetőségének világos, egyértelművé tett feltételrendszerének hiánya.
- Szerepmodellek hiánya
- Tanári elvárások és előítéletek – a tanárok nem tudatos előítéletei befolyásolhatják a diákokkal való interakcióikat, elvárásaikat. Például a diákok etnikai, nemi, osztály-hovatartozása befolyásolhatja a tanár elvárásait a diákkal szemben. A tanárnak magasabb elvárásai lehetnek a fehér vagy ázsiai származású gyerekek tanulmányi előmenetelét illetően. A nem fekete származású tanároknak alacsonyabb elvárásaik lehetnek a fekete diákokkal kapcsolatban (Gershenson, Holt, & Papageorge, 2016; Gillborn, Rollock, Vincent and Ball, 2012), valamint hajlamosabbak negatívabban megítélni (pl. fegyelmezéskor) a kisebbségi etnikai háttérű diákokat (Hattie, 2009).
- A más közösséghez tartozók értékeinek meg nem értése révén megnyilvánuló, nem tudatos rasszizmus. Különösen az iskolában jelentős számban jelenlévő kisebbségi csoporthoz tartozó fiúk esetében

Országos áttekintés

Iskolán kívüli hatások

- Negatív kortárs-nyomás és a pozitív szerepmodellek hiánya – Minden fiatal megtapasztalja kortársai befolyásoló hatását, a kortárs nyomást, ami a fekete-karibi és az ingyenes étkeztetésre jogosult fehér fiatalok körében különösen élesen jelentkezik (Scott & Spencer, 2013). A média által közvetített sztereotípiák, a közösségi média, és a szerepmodellek hiánya a hatást felerősíti (Demie & Mclean, 2017).
- A tinikultúra ábrázolása - Különösen a fekete-karibi és az ingyenes étkeztetésre jogosult fehér fiatalok esetében a médiában közvetített kép gyakran aránytalanul negatív, a bűnözést és az antiszociális viselkedést hangsúlyozza (Tucker, 2010; Demie & Mclean, 2017). Ez önbeteljesítő jóslathoz vezethet, a fiatalok negatív ábrázolása, mely erőszakra, bűnözésre, drogbandákra fókuszál, összekapcsolódik azzal, ahogy az ábrázolás hatására önmagukat látják, és végül az így kialakult énképüknek megfelelően viselkednek. A fiatalok érzékenyek ezekre a sztereotípiákra, és amikor tehetik, szóvá is teszik.
- A szülők iskolai végzettsége, valamint a család és a közösség iskolával, tanulással kapcsolatos attitűdjei - Sok családban halmozódtak fel negatív tapasztalatok az iskolával kapcsolatban, amik generációkon átívelően fennmaradnak.

Francis(2000), Frosh és munkatársainak kutatásai (2002) megállapítják, hogy a fiúk hajlamosak egyfajta „macsó” férfiasságot átvenni a közösségüktől és a médiából, melyben az iskola femininnek minősül, ami nem való fiúknak, és ami áthatja a tekintéllyel szembeni viselkedésüket.

Hogyan viszonyul az iskola a motiválatlansághoz?

A korai évek (óvoda, alsó tagozat)

2017 óta a szociális helyzetük, illetve a gyermek sajátos igényei miatt arra jogosultak 30 órás, államilag támogatott óvodai ellátást kaphatnak. A korai nevelést szabályozó keretrendszer a kisgyerekek nyelvi és társas készségeinek fejlesztésére révén az iskolaérettség elérésére fókuszál, hogy a hátrányos helyzetből induló gyerekek lépést tudjanak tartani a kortársaikkal.

Ugyanakkor ez nem mindenre kiterjedő ingyenes oktatás. A hároméveseknek csak 82%-a veszi igénybe a rendelkezésre álló 30 órát, és a kétéveseknek csak 72%-a a számukra biztosított 15 órát. A teljes idejű, korai évekre vonatkozó intézményes neveléshez való hozzáférés még mindig a szülők anyagi helyzetén múlik. Problémát jelent még, hogy a korai évek intézményes oktatására szánt kormányzati pénz nem fedezi az intézmények valós költségeit. Kutatók arra is felhívják a figyelmet, hogy minden körülmények között szakképzett óvodapedagógusokat kellene alkalmazni az ilyen intézményekben, mert csak így biztosítható az adekvát, a gyermek egyéni igényeire reflektáló oktatás/nevelés.

Országos áttekintés

Az intézményben eltöltött idő mennyisége önmagában nem elég a gyermekek fejlődésének elősegítéséhez.

Tanulói prémium

A kormány juttatása az iskolák részére, hogy segíthessék a rossz anyagi körülmények között élő, sérülékeny tanulóikat. A támogatás annak a felismerésnek a következménye, hogy a nélkülözés jelentősen hozzájárul a rossz iskolai teljesítményhez.

A támogatás

- Évi 1320 GBP tanulónként olyan tanulók után, akik a hatodik osztályig bezárólag jogosultak voltak ingyenes iskolai étkezésre a szülők jövedelme alapján
- Évi 2300 GBP tanulónként nevelőotthonban nevelkedő gyermekek után
- Évi 2300 GBP tanulónként nevelőotthonból örökbefogadott, vagy gyámság alatt élő tanulók után
- Évi 300 GBP tanulónként a katonai szolgálatot teljesítő családokból származó gyermekek után
- Az iskolák szabadon dönthetnek arról, hogyan költik el a támogatást, de működnek bevett gyakorlatok az összeg felhasználására

Az iskolák szabadon döntenek a tanulói prémium felhasználásáról, mivel ők tudják eldönteni, hogy mi szolgálja a legjobban a jogosultak érdekeit.

A tanulói prémium felhasználásának legjellemzőbb módjai:

- Egyének vagy kiscsoportok támogatása az osztályon belül
- Kisegítő tanár alkalmazása az osztályok mellett
- Felzárkóztató foglalkozások a tanórán kívül (pl. matematika vagy olvasás korrepetálás)
- „Reggeliző klub” indítása az iskolalátogatás ösztönzésére
- Tehetséggondozás.
- Zeneórák biztosítása azoknak, akinek a szülei ezt nem engedhetik meg maguknak.
- Tanulmányi kirándulások szervezése.
- Különleges helyzetek: logopédus, vagy családterapeuta fizetése.
- Angol nyelvórák a nem angol anyanyelvű diákok számára.
- A gyerekek tanulását segítő eszközök beszerzése (pl. laptop, tablet).

Országos áttekintés

Az iskolák olyan döntést is hozhatnak, ami az egész közösség javát szolgálja, például kisegítő tanár alkalmazása az osztály részére.

A tanulói prémium bevezetése egyértelmű siker az egyes diákok szempontjából. Ugyanakkor az elmúlt 9 évben az iskolák költségvetése folyamatosan csökkent (a tanulói prémium intézményének teljes időszaka alatt) ami összességében csökkenti az intézkedés hatását. Az iskolák jelenleg súlyos anyagi nehézségekkel küzdenek.

Az új NAT hangsúlyozottan kiegyensúlyozottságra törekszik

2019 szeptemberétől az iskolák felülvizsgálatakor központi kérdéssé tették, hogy a helyi tanterv mennyire kiegyensúlyozott az általános iskolában (3-as oktatási szakasz).

A 2013-ban bevezetett angol NAT-ban nagyobb hangsúlyt kapott a matematika és angol tantárgyak képzése más tárgyak rovására, és az egységes, országos szintű vizsgák is erre a két tárgyra fókuszálnak. Ez oda vezetett, hogy egyes iskolák túl nagy hangsúlyt fektettek ezen tárgyak oktatására, és így háttérbe szorultak alapvető tantárgyak (humán és reál tárgyak egyaránt). Ez viszont a tanulói motivációra rossz hatással van, hiszen bizonyított, hogy a kiegyensúlyozott, széles spektrumú tanterv a legjobb eszköz a tanulói motiváció fenntartására. A felülvizsgálatok fókuszának meghatározásával ösztönözni kívánják az iskolákat,

hogy kiegyensúlyozott tanterv szerint tanítsanak, mely felkelti a diákok érdeklődését és ami reagál a modern világ kihívásaira. Ugyanakkor nem minden iskolával szemben elvárás a NAT szerinti oktatás (pl. akadémiák), így még nem látható, hogy a tanterv jellegének megváltoztatása megfelelő eszköz-e a motiválatlanság okainak felszámolására.

Mentális és érzelmi egészség- tudatosság

2020-ban vezetik be az iskolákban a Mentális Egészség programot. A program javaslatot tesz egy mentális egészséget felügyelő tanácsadó alkalmazására minden iskolában, és visszavezetik az egészségre nevelés tantárgyat (Personal and Social Health Education), felismerve a gyerekek testi-lelki egészségének szerepét a jól-létükben.

Országos áttekintés

Kizárás

Angliában az oktatásból történő kizárás egy viszonylag gyakran alkalmazott büntetési forma. A kizárás olyan eszköz, ami hozzájárul a motivátlanság kialakulásához, és oda vezethet, hogy a gyerekek végérvényesen kiesnek az oktatásból, képzetlenné és hosszú távon munkanélkülivé válnak.

Sok általános iskola elveti a kizárás alkalmazását mint büntetési eszközt, és ezt a honlapjukon is hirdetik, mások egyszerűen csak nem alkalmazzák, anélkül, hogy ezt nagydobra vernék. De a középiskolák továbbra is széles körben élnek vele. Az újonnan bevezetett szabályok szerint a kizárás jogosságát egy független bizottság vizsgálja, de nincs joga a tanulót visszahelyezni az intézménybe, még akkor sem, ha a bizottság a vizsgálat során arra a következtetésre jut, hogy a kizárás igazságtalanul történt. Egyelőre nem világos, hogy az új szabályozás képes lesz-e csökkenteni a jogtalan kizárások mennyiségét.

Problémás családok program

Rövidtávú, intenzív családterápiás program, melyet 2015-ben vezettek be. Az elképzelés szerint 5 év alatt mintegy 400 000 problémás családdal foglalkoznak. A program célba veszi:

1. a munkanélküliséget,
2. az iskolakerülést,
3. mentális és fizikai egészségi problémákat,
4. a bűnözést és az antiszociális viselkedést,
5. a családon belüli bántalmazást,
6. azokat a gyerekeket, akiket veszélyeztetettnek minősítenek.

A programot olyan szociális munkások viszik, akik az egész családdal kapcsolatba lépnek, és szükség esetén riasztják az ellátórendszert. A program működéséről szóló jelentés szerint a program sok családot elért, de nem annyit, amennyit szeretett volna. A gondozásba vett gyerekek száma a program hatására érzékelhetően csökkent, és jó hatással volt a korai beavatkozás eredményességére is azzal, hogy segített a veszélyeztetettnek minősülő gyerekek azonosításában, és ezzel megelőzhetővé vált a folyamatok eszkalálódása, melyek végén a gondozásba vétel az egyetlen megoldás. A programnak kimutatható hatása volt az antiszociális viselkedésre, de nem tűnik hatékonynak a munkanélküliség, és az iskolakerülés esetében.

Országos áttekintés

Milyen eredményei vannak a korai iskolalehagyás megelőzése érdekében tett állami intézkedéseknek?

2019 szeptemberében 800 000 olyan fiatal (16-24 éves) volt az Egyesült Királyságban, aki nem részesült semmilyen oktatásban (tanfolyam sem), és nem is dolgozott. Ez a 16-24 éves korosztály, 11.6%-a (Kormányzati jelentés 2019).

Milyen szakpolitikai változtatásokra van szükség a korai iskolaelhagyás mértékének csökkentése érdekében?

Minden adat abba az irányba mutat, hogy a szegénységnek döntő szerepe van a tanulói motiválatlanság kialakulásában. A szegénységben élő gyerekek száma növekszik, ami a szociális kiadások csökkentésére épülő megszorítási politika egyenes következménye. Az új kormány véget kíván vetni a megszorításra épülő politikának, de egyelőre nem tudható, hogy ez ténylegesen is megtörténik-e. Az mindenestre nyilvánvaló, hogy az iskola önmagában nem sokat tehet, hiszen nem tudja átalakítani a társadalmat, hogy igazságosabb, egyenlőbb legyen. Ez kormányzati felelősség.

Oktatáspolitikai

Jót tenne az iskoláknak, ha az együttműködésre és nem a versengésre épülő működési környezetet tudnák létrehozni, amiben a jó gyakorlatok megoszthatók egymás között, és fókuszba kerülhetnének a gyerekek egyéni igényei. Jelenleg a középpontban a tanulási teljesítmény áll, az iskolák a tanulók eredményessége alapján versenyeznek egymással. Az iskolák közötti verseny a tantervet is befolyásolja, ami így a vizsgára való felkészülés szolgálatában áll, és nem veszi figyelembe a tanulók holisztikus igényeit. A verseny hatással van arra is, hogy az iskola hogyan él a kizárás eszközével azokkal a tanulókkal szemben, akiknek a viselkedését zavarónak, az iskola tanulási eredményére veszélyesnek minősíti, ahelyett, hogy megoldást keresne a tanuló problémájára, és megpróbálná az oktatás keretein belül tartani.

A kormánynak több időt kellene adnia az iskolának a tervezésre, hogy megfelelően tudjanak reagálni azokra az elvárásokra, melyek a kormányzat felől érkeznek. Szükség van a tananyag csökkentésére is, ugyanakkor jó lenne, ha a tananyagban történő változások kutatási eredményekre épülnének, nem pedig ideológiákra.

Országos áttekintés

Milyen változásokra van szükség a gyerekek jobb iskolai elkötelezettsége érdekében:

- ➡ Egészségre neveléssel és több szabadtéri foglalkozással hozzájárulni a gyerekek érzelmi jóllétéhez, mentális egészségéhez.
- ➡ Együttműködés a szülőkkel, a helyi közösségekkel, bevonásuk a gyermek oktatásába.
- ➡ Ingyenes hozzáférést biztosítani a minőségi óvodai ellátáshoz, szakképzett óvodapedagógusok mellett.
- ➡ A tanárok elvárásainak, elfoglaltságainak megkérdőjelezése. Segíteni őket abban, hogy jobban megismerhessék, megérthessék a közösségükben megjelenő más kultúrák értékeit.
- ➡ Kulturálisan sokszínűbb tanári karokra van szükség. Hozzá kell járulni a tanárok jóllétéhez, csökkenteni a munkaterheiket, hogy több figyelmet tudjanak szentelni a diákok egyéni igényeinek, és hogy a figyelmet jobban lekötő tananyagot állíthassanak össze.
- ➡ Hatékonyabb, gyakorlatiasabb támogatást adni a pályaválasztáshoz a 14-19 éves korosztálynak.
- ➡ Szerepmodelleket kell bevonni az oktatásba.
- ➡ Olyan 21. századi tantervre van szükség, mely a tanulók aktív bevonására épít, és amely a tanulók számára is értelmezhető eredményekhez vezet. Amerikai és ausztrál kutatások igazolják, hogy az a tanterv, ami a tanulókat a körülöttük lévő világ aktív elfedezésére ösztönzi, több lehetőséget ad az olyan módszerek, megközelítések beágyazására az oktatás gyakorlatába, melyek segítik a tanulók nagyobb fokú elköteleződését a tanulás mellett.

Iskolai nézőpontok

Mit jelent a motiválatlanság az iskolában?

A „Studio” iskolák szakképzettséghez szükséges tárgyakat és hagyományos tantárgyakat egyaránt tanítanak. A diákoknak lehetősége van speciális képzésekben való részvételre, kreatív, digitális és vállalkozás szakirányokban. A liverpooli Studio a diákok azon digitális kompetenciáinak fejlesztésére koncentrált, melyek a munkavállaláshoz, a vállalkozásfejlesztéshez, vagy a digitális-média szektorban szükséges érvényesüléshez szükségesek.

Úgy tűnik, a digitális világ vonzó az autisztikus idegrendszer számára. Az autizmus egy élethosszig tartó idegrendszeri fejlődési rendellenesség. Nehézséget okoz a szociális életben, az érzelmi kölcsönösség megélésében, és merev, kényszeres viselkedésformákkal, gondolkodással jár. A Studio diákjainak 12%-a autista, ami nehézségekhez vezet a velük való kommunikációban, interakcióban és így motiválatlansághoz vezet.

Iskolai nézőpontok

A Young Minds szerint, (mely a gyerekek és fiatalok mentális egészségéért küzdő vezető angliai civil szervezet) minden osztályban átlagosan 3 tanuló mentális egészségi problémákkal küzd. Ez rendkívül károsan hat a tanulók motivációjára. A háttérben számtalan ok húzódik meg, melyek között a mi iskoláinkban első helyen áll a játék- és médiafüggőség. A játékfüggőség extrém fáradtsághoz vezethet. Játékfüggő tanulóink szülei jellemzően egyedülálló anyák, akiknek gondot okoz a kamaszodó gyerekeik fegyelmezése. A tanulók alvászavarokkal küzdenek, ami a játék során őket érő, intenzív fényhatásokra vezethető vissza; ehhez járul még a játékkal együtt járó mentális aktivitás. A szülői kontroll fenntartása konfliktusokhoz vezethet a családon belül. Amikor egy szülő az élet egyéb területein is stressz éri, könnyebben enged a gyerekeknek és hagyja, hogy szabadon gépezzek.

Ugyanígy a közösségi média is elvonja a tanulók figyelmét a tanulástól. Igazi időrabló tevékenységgé válhat, ami eközben az önértékelésre is pusztítóan hat és hamis elvárásokat ébreszt a diákokban, akik azt hiszik, hogy a youtuber-kedés valós opció a jövőjükre nézve. A túlzott közösségi-média fogyasztás szorongásokhoz vezet. A diákok az on-line személyiségükkel többet foglalkoznak, mint a tanulással, lemaradnak, ez fokozza a szorongásukat és végül kimaradnak az iskolából.

A motiválatlanság számunkra azt jelenti, amikor a tanuló nem vesz részt az órai munkában, alig van interakció a diák és a tanár, valamint a diák és a kortársai között. A motiválatlan tanuló nem szívesen osztja meg gondolatait, véleményét másokkal. Gyakran nem látja értelmét a tanulásnak, nincsenek ambíciói, mivel tart a jövőtől, ezért inkább nem is gondol rá. A játékfüggőség kimerültséget okoz. A tanuló könnyebben válik motiválatlanná, ha túl fáradt ahhoz, hogy figyeljen, vagy feladatokat oldjon meg. A házi feladat sosem előzi meg a gépezést, a tanuló lemarad. Amikor számon kérik, sok tanuló rosszul reagál, és ez iskolai konfliktusokhoz vezet.

Szélsőséges esetben a motiválatlanság oda vezet, hogy a tanuló nem hajlandó iskolába járni, és onnantól kezdve a szorongás ördögi körét már nehéz megtörni.

Hány éves korban jelentkezik a motiválatlanság az iskolában?

14-18 éves korban.

Mutatkoznak nemi különbségek a motiválatlanság terén?

Nem jellemző, bár a lányok hajlamosabbak a közösségimédia-függőségre, a fiúk pedig inkább gépeznek.

Iskolai nézőpontok

Hogyan lép fel az iskola a motivátlansággal szemben?

Az autista diákokat egy külső szervezet szakemberei kétnaponta személyesen mentorálják

A motivátlatlan diákok személyes coachingban részesülnek

„Jól-léti” szolgálat

8 hetes testi-lelki egészség projektek külsős előadók bevonásával – olyan témákkal foglalkozunk, mint pl. tudatos médiahasználat, „inkább alkotó legyél, mint fogyasztó” és „sokszínűség”

Csökkentett órarend és tanterv, iskola utáni felzárkóztató foglalkozások segítik a sokszor kimaradók felzárkóztatását

Hogyan próbálja megelőzni az iskola a motivátlanságot?

- Minőségi, változatos, személyre szóló oktatással,
- külön figyelem, eljárások, stratégia az autizmussal élő diákok számára,
- szülőknek szóló támogató foglalkozások,
- „Tanulási megállapodás” az iskolai felvételt követően,
- külön team a szülők, a diákok és a személyzet együttes bevonására.

Esettanulmány

Mikor és hogyan vette észre, hogy az egyik tanuló motivátlanná válik?

„L. kilencedikben kezdett a Studio-ba járni, miután 1 évet kihagyott az oktatásból. A munkatársaink hamar észrevették, hogy nehezen vesz részt bármiféle társas interakcióban, és még a legegyszerűbb instrukciók követése is nehézséget okoz számára. A csoportmunkában nem vett részt, és még a tollat is vonakodva vette kézbe. Néhány héttel azután, hogy L. elkezdett iskolába járni, összeverekedett egy osztálytársával és egy napra kizártuk az oktatásból.”

Mit tett ebben a helyzetben?

„Behívtuk a szüleit egy beszélgetésre. Ekkor derült ki számunkra, hogy L. Asperger-szindrómában szenved, és ebből ered kapcsolatépítési képességének hiánya.

Iskolai nézőpont

Korábbi iskolájában az iskolatársai zaklatták, amiért „más”. Miután két coach-csal, akik kilencedikes osztályokkal foglalkoznak, megismertettünk néhány P4C gyakorlatot, úgy döntöttünk, hogy alkalmazzuk a módszert L. osztályában, hogy kiderüljön, sikerül-e bevonni L.-t is a többiekkel való együttműködésbe. A coach a „21” c. játékot választotta ki a csoport számára. A coaching-csoport minden tagja, 17 diák vett részt a gyakorlatban. A gyakorlatot a coach vezette.”

Milyen eredményre vezetett a beavatkozás?

„A gyerekek nagyon szerették a gyakorlatot. Örömmel konstatáltuk, hogy néhány kör után, amikor csak hallgatott és figyelt, L. is csatlakozott a többiekhez. Rá is átragadt a többiek izgalma, hogy vajon végre tudják-e hajtani a feladatot, és képes volt fegyelmezni magát, amikor sikertelenek voltak. Először vált a csapat részévé.

A coach szeretne minél több P4C gyakorlatot beépíteni a coaching folyamatába. A diákok is kérték, hogy játsszák többször a „21” c. játékot, L-el együtt. L. egyre kevésbé vonja ki magát a közös tevékenységekből. Mostanában is szokott nemet mondani a csoportos feladatokra, de a coaching csoportban ez már nem fordul elő.”

Mit gondol, mi a motiválatlanság, lemorzsolódás legjellemzőbb oka? Egyetért a problémára adott állami válaszokkal?

Az iskolák, gyermekjóléti intézmények költségvetésének csökkentése miatt az intézményeknek kevesebb forrás áll rendelkezésre, hogy az SNI-s diákjaiknak speciális foglalkozásokat, ellátást nyújthassanak.

A megszorítások a szülők életére is negatív hatással vannak, különösen azok esetében, akik egyetlen keresetből élnek.

A kormányzat nem lép fel hatékonyan a fiatalokban szorongást keltő internetes tartalmakkal szemben.

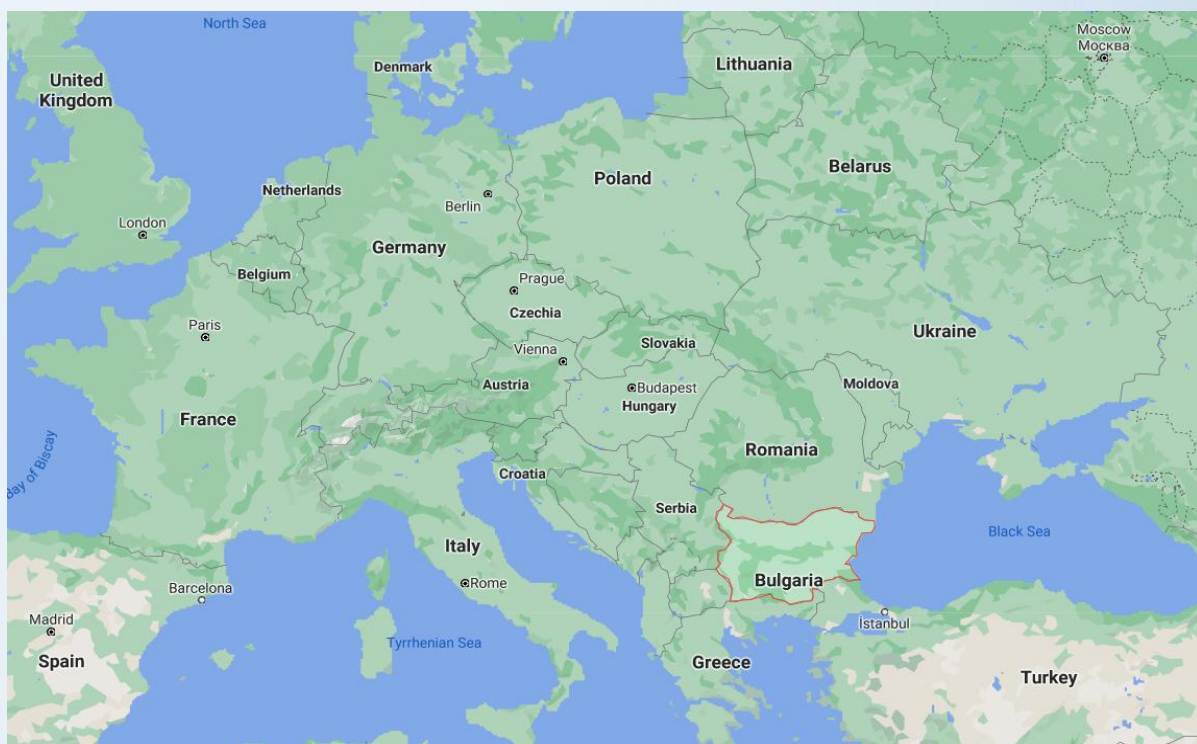
Angliában nincs megfelelő kormányzati szintű válasz a motiválatlanság jelenségére, a kormányok az iskolákra hárítják a felelősséget a kérdésben.

Országos áttekintés

Népesség	7 millió fő
18 év alattiak száma	1.3 millió fő
A közoktatásban résztvevő tanulók száma	580.000 fő
A tankötelezettség korhatára	16 év

A bolgár oktatási rendszer rövid áttekintése

A közoktatás Bulgáriában beiskolázó csoportokban kezdődik 5 éves korban. A tankötelezettség 16 éves korig tart. A közoktatás ingyenes. Az alapfokú oktatás az elsőtől a hetedik évig tart, a tanulók 7-től 13 éves koráig. Ez az időszak két részre oszlik:

Alsó tagozat az első négy iskolaévet fedi le, a tanulók 10 éves koráig;
A felső tagozat a következő három évet fedi le, a tanulók 13 éves koráig.

A középfokú oktatás két iskolatípusban zajlik:

A nyolcadiktól a tizenkettedik osztályig. A tanulók 18 éves korig vehetnek részt ebben a típusú középfokú oktatásban.

A speciális középiskola a kilencediktől a tizenharmadik osztályig tart. Ebben az iskolatípusban 20 éves korukig tanulhatnak a diákok.

A felsőfokú képzésbe csak a középiskola elvégzése után léphetnek be a diákok.

Országos áttekintés

A népességen belüli szociokulturális különbségek hogyan tükröződnek a motiválatlanság és a korai iskolaelhagyás jelenségében?

A népességen belüli szociokulturális különbségeknek jelentős hatása van az iskolai motiválatlanságra Bulgáriában. A korai iskolaelhagyás mértéke az 5. legmagasabb az EU-ban. Ez a szám 2018-ban 12,7% volt (nem változott az előző évhez képest). A bolgár kormány célkitűzése szerint az értéket 11%-ra kellett leküzdeni 2020-ra. Ennek érdekében egy eljárásrendet dolgoztak ki az iskolák, a rendőrség és az önkormányzatok részére. A program eredményeként 2019-ben mintegy 40000 korai iskolaelhagyó tért vissza az oktatásba.

A korai iskolaelhagyás mértéke magasabb a kistelepüléseken és a romák között, ahol nagyobb a szegénység, és alacsonyabb az oktatás színvonala. A motiválatlan tanulók kb. 75%-a a roma vagy a török kisebbséghez tartozik. Az okok között szerepel a korai házasság, a szegénység, a tanulás iránti érdeklődés hiánya, tanulási nehézségek. A statisztikák szerint a tankötelezettek közül a romák 23,2%-a, a törökök 11,9%-a, a bolgárok 5,6%-a nem jár iskolába.

A jelenségnek súlyos következményei vannak a munkaerőpiacra, ahol egyre nagyobb az igény a magasan képzett munkaerőre, miközben a munkaképes és tanulókorú lakosság számaránya csökken. További gondot jelent, hogy kevés a fiatal tanár, különösen a kisvárosokban és a falvakban.

Sok tanár áll nyugdíjazás előtt. A probléma megoldásaként a bolgár kormány a tanári fizetés duplájára emelését tervezi 2017-2021 között.

Hogyan viszonyul az iskola a motiválatlansághoz?

A motiválatlanság komoly kihívást jelent a bolgár oktatásban, mértéke meghaladja az EU-s átlagot. A legnagyobb gondot a romák körében jelentkező motiválatlanság jelenti. Az okok között olyan etnikai jellegzetességek szerepelnek, mint a korai házasság, az átlagosnál magasabb gyerekszám. Ezek a jellemzők alacsonyabb szociális státuszt, szegénységet eredményeznek, és hozzájárulnak, hogy a roma tanulók nagyobb eséllyel lesznek korai iskolaelhagyók.

A problémára adott intézményes válaszok között szerepel, hogy az állam ingyenes tankönyveket biztosít az általános iskolások számára. Az ingyenesség nem függ a család szociális helyzetétől, minden általános iskolást megillet.

További lépés, hogy az iskolát rendszeresen kerülő gyerekek szüleitől megvonják a szociális segélyeket. Ha az igazolatlan hiányzások száma elér egy bizonyos mértéket, az önkormányzat megbírságolja a szülőket.

Civil szervezetek különböző programokat valósítanak meg a korai iskolaelhagyás mértékének csökkentése érdekében olyan közösségekben, ahol felülreprezentált a romák aránya.

Országos áttekintés

A korai iskolaelhagyásra adott állami válaszok

Bulgária egyike az első EU-s tagállamoknak, amelyek fontos problémaként határozták meg az iskolai motiválatlanságot és a korai iskolaelhagyást. A jelenség visszaszorítása érdekében kormányzati intézkedéseket hoztak: a vonatkozó Nemzeti stratégia elfogadása 2013-ban történt. A stratégia a 2013-2020 közötti időszakra vonatkozik. Célja, hogy a korai iskolaelhagyás mértéke 2020-ra 11% alá szoruljon vissza.

A stratégia meghatározza a különböző minisztériumok együttműködésének rendjét a végrehajtás érdekében.

A motiválatlanságot komplex jelenségnek tekinti, mely elsősorban gazdasági és társadalmi okokra vezethető vissza. Az általános iskolai motiválatlanság mögött gyakran családi és közösségi okok tárthatók fel. A középiskolai motiválatlanság is visszavezethető a tanuló családi hátterére, de a tanárok nem megfelelő felkészültsége is szerepet játszik.

A stratégia legfontosabb célkitűzései:

- Átfogó intézkedéscsomag kidolgozása és monitorozása az iskolai motiválatlanság visszaszorítása, a korai iskolaelhagyás mértékének csökkentése érdekében;
- A motiválatlanság rizikófaktorainak meghatározása;
- Az inkluzív oktatás népszerűsítése a veszélyeztetett csoportok érdekében;
- Az inkluzív oktatás hatékonyságának növelése;
- A korai iskolaelhagyás érdekében tett lépések társadalmi támogatottságának, elfogadásának elősegítése, ösztönzése.

A célok elérése érdekében végrehajtandó lépések:

1. Prevenció: a motiválatlanság megelőzésére tett első lépéseket már az óvodában meg kell tenni, és a középiskola végéig folytatni kell:

Pozitív oktatási
környezet
kialakítása;

Eljárásrend
kidolgozása
óvodától
középiskoláig;

Önkormányzati
eljárásrend
kidolgozása;

Nemzeti
intézkedési terv
kidolgozása;

Az oktatás minőségének javítása a tanulók
személyiségfejlődésének elősegítése és a
korai iskolaelhagyás mértékének csökkentése
érdekében;

Az oktatáshoz való jobb hozzáférés
biztosítása, az oktatás minőségének
javítása a sérülékeny etnikai
csoportokhoz tartozó diákok esetében;

A minőségi oktatáshoz
való hozzáférés
biztosítása az SNI-s
tanulók esetében.

Országos áttekintés

2. A motivátlanság okainak visszaszorítása érdekében szükséges megelőző lépések:

- ▶ A szülők nagyobb arányú bevonása, érdekeltté tétele;
- ▶ Egyéni és csoportos mentorálás lehetővé tétele;
- ▶ Pályaválasztási tanácsadás;
- ▶ A szakképesítés megszerzésének ösztönzése;
- ▶ A diákok egyéni fejlődésének támogatása;
- ▶ Vonzó tananyag fejlesztése;
- ▶ A gazdasági okokból veszélyeztetett diákok támogatása.

3. Többféle lehetőség felkínálása a motiválatlan tanulók számára az oktatásba való visszatérésre:

- ▶ A motiválatlan tanulók reintegrációjához szükséges feltételek kidolgozása;
- ▶ Az informális tanulás révén fejleszthető kompetenciák mérhetővé, ellenőrizhetővé tétele nemzeti szinten.

Milyen eredményei vannak a korai iskolaelhagyás megelőzése érdekében tett állami intézkedéseknek?

A Nemzeti stratégia hatásainak átfogó felmérésére 2020 után kerülhet sor. A korai iskolaelhagyásra vonatkozó legfrissebb adat 2018-ból származik: 12,7%. 2019-es adat még nem áll rendelkezésre.

Meg kell jegyeznünk, hogy a veszélyeztetett csoportba tartozó diákok egy része az utóbbi évek során családjával együtt elhagyta az országot, és máshol telepedett le. Nagy részük valószínűleg iskolába jár az új hazájában, de erre vonatkozóan nincs információnk.

A tanulók oktatásba történő visszaintegrálására tett intézkedések hatékonyságát jelzi, hogy az utóbbi években 40000 diák tért vissza az oktatásba. Az iskolát rendszeresen kerülő diákok feletti kontroll intézményesebbé vált. A szülőket sújtó büntetéseknek a diákok viselkedésére is hatása van.

Összegezve elmondható, hogy a motivátlanság és korai iskolaelhagyás megelőzése terén vannak pozitív változások az utóbbi években. A korai iskolaelhagyás mértéke folyamatosan csökken, bár nem az elvárt ütemben, és még mindig az 5. legmagasabb az EU-ban 2018-ban.

Jelenleg a legnagyobb kihívást az jelenti, hogy a visszaintegrált tanulókat sikerüljön hosszú távon benntartani az oktatás rendszerében. A Nemzeti stratégia következetes megvalósítása erre jó alapot adhat.

Országos áttekintés

Milyen szakpolitikai változtatásokra van szükség a korai iskolaelhagyás mértékének csökkentése érdekében?

A Nemzeti stratégia hozott biztató eredményeket, ugyanakkor további gyorsabb és hatékonyabb intézkedésre van szükség a lemorzsolódott tanulók visszaintegrálása és megtartása érdekében az oktatási rendszerben.

További szükséges lépések:

- A legsérülékenyebb csoportok társadalmi és gazdasági helyzetének javítása.
- A romák következetes integrációja.
- Több továbbképzés azoknak a tanároknak, akik veszélyeztetett diákokkal foglalkoznak.
- Új tankönyvek, módszerek fejlesztése, melyek hatékonyabban segítik a motiválatlan tanulókat a tartalomfeldolgozásban.
- A szülők tanulással kapcsolatos attitűdjének megváltoztatását segítő programok.
- A stratégia megvalósításában érintett minisztériumok együttműködésének jobb koordinációja.
- Nagyobb anyagi támogatás azoknak a kezdeményezéseknek, melyek az iskolai motiválatlanságot veszik célba, beleértve azon civil szervezetek, mediátorok támogatását, akik sérülékeny csoportokkal foglalkoznak.

Iskolai nézőpontok

Mit jelent a motiválatlanság az iskolában.

Négy területen következik be változás a kamaszok életében, melyek befolyásolják a tanulási helyzetekre adott válaszaikat:

- Pszichológiai – kapcsolatba kerülnek személyekkel, akik illegális dolgokat művelnek, könnyű pénzt vagy szórakozást ígérnek, vagy egyszerűen a kamaszodással járó kihívásokkal nem tudnak szembenézni;
- Fizikai – nincsenek felkészülve a testük fizikai változásaira; (pl.: a viselkedés még gyerekes, miközben a test egyre felnőttebbé válik, vagy fordítva).
- Kognitív – a lányok agya eltérő sebességgel működik, ezért egyesek elveszítik a motivációjukat és feladják;
- Társas – egyes tanulóknak nincs megfelelő családi vagy baráti környezete.

Motiválatlanság rendszerint akkor következik be, amikor a tanuló elmagányosodik, sem a „civil” sem az iskolai életében nincsenek olyanok, akik segítnének a nehézségeik kezelésében.

Iskolai nézőpontok

Hány éves korban jelentkezik a motiválatlanság az iskolában?

Átlagosan 12-14 év között. Ebben a korban a diákok egyre nehezebben befolyásolhatók, miközben nincsenek megszilárdult elveik, értékeik.

Mutatkoznak nemi különbségek a motiválatlanság terén?

Nem tapasztalunk nemi különbségeket a motiválatlanságban.

Hogyan lép fel az iskola a motiválatlansággal szemben?

Meghatároztuk a szükséges lépéseket:

Ezek a lépések részben a negatív környezeti hatások kiküszöbölését célozzák, részben a pozitív környezeti hatások kiaknázásával számolnak. A környezet szövetségessé tétele elengedhetetlen egy ennyire összetett probléma kezelésében.

Hogyan próbálja megelőzni az iskola a motiválatlanságot?

A legnagyobb kihívást az jelenti, hogy megértessük a tanulóval, megbízhat a tanárában. Hogy a tanár nemcsak a tanulásban tud segíteni számára, de az önértékelését, önmaga elfogadását is segítheti. Mindez nem csak az órákon, hanem az extrakurrikuláris tevékenységeken keresztül is megvalósulhat, ahol a tanulók bemutatathatják speciális képességeiket is: beszélgető csoportok, drámaklub, sporttevékenységek, pl. sakk-klub, iskolaújság készítése, olvasóköri, stb.

Iskolai nézőpontok

Esettanulmány

Mikor és hogyan vette észre, hogy az egyik tanuló motiválatlanná válik?

„Egy csoporton belüli konfliktussal kezdődött. Egy heterogén csoportban gyakran okoz feszültséget, hogy eltérő képességű tanulók vannak együtt. Az is konfliktusforrás lehet, ha a csoporton belül nagyok a korkülönbségek, aránytalan a nemi megoszlás, vagy soknemzetiségű a csoport.

Az ilyen típusú konfliktusokba nem feltétlenül vonják be a tanárt, ezért felmerül a veszélye, hogy a probléma láthatatlan marad.

Egy osztályomban rendkívül megnehezítette az oktatást, hogy a csoporton belül két páros erősen rivalizált egymással. A viták gyorsan elfajultak, nem ritkán verekedés alakult ki. Mindez megrázta az osztályt, és én eszköztelennek éreztem magam. Világos volt, hogy a probléma nem a tanításomból, hanem a régóta fennálló párosok rivalizálásából fakad. A helyzetet sem a tanárok, sem a szülők nem tudták megmagyarázni. Aztán az egyik tanuló nem volt hajlandó többet iskolába jönni. Elveszítette a motivációját, az eredményei romlani kezdtek.”

Mit tett ebben a helyzetben?

„Szakítottam időt, hogy minden érintett diákkal egyenként elbeszélgessek. Felmértem a szülők és a diákok véleményét érzéseit, reakcióit. A kamaszok számára a kortársak különösen fontos viszonyítási pontok. A diákokat egy-egy barátjuk mellé ültettem, akiket megkértem, hogy segítsenek behozni a lemaradást. Iskola után segítették a lemaradt tanulót. Megkértem, hogy csatlakozzanak egy iskolai könyvtár-projekthez, amiben külön feladatot kaptak, amit a csoportban kellett megoldaniuk. Kiderült, hogy az egymás mellett ülő barátok nem csak egymás viselkedésére vannak hatással, hanem a gondolkodására is.

Bizonyos érzelmi állapotok, hangulatok - mint pl. szorongás, félelem, reménytelenség – elbizonytalaníthatnak, megbéníthatnak minket egy ilyen folyamat kezelése során, de nem szabad, hogy elveszítsük az optimizmusunkat.”

Iskolai nézőpontok

Milyen eredményre vezetett a beavatkozás?

1. A diákok elkezdtek biztonságban érezni magukat az osztályban.
2. Döntéshozatakor átbeszélték a lehetőségeket.
3. Motiváltak maradtak.
4. Kellemes, nyugodt légkör uralkodott az osztályban.
5. Új barátságok alakultak.

Mit gondol, mi a motiválatlanság, lemorzsolódás legjellemzőbb oka? Egyetért a problémára adott állami válaszokkal?

Részben vitatom a probléma kezelésére adott állami válaszok helyességét:

☆ A tanárookra adminisztratív kötelezettsége nem lehet fontosabbak, mint a gyakorlat és a párbeszéd;

☆ Többet kellene foglalkozni a viselkedési zavarokkal rendelkező diákokkal, akiknek ugyanakkor nincsenek tanulási képességbeli hiányosságaik; (jelenleg a hangsúly a tanulási képességbeli hiányosságokkal rendelkező tanulókon van).

Következtetések

A négy partnerországból származó reflexiók alapján az első, amit megállapíthatunk, hogy a motiválatlanság problémája mindenhol azonos életkorban jelentkezik, a kamaszkor kezdetén. A gyerekek jellemzően 12-14 éves korukban kezdenek elfordulni a tanulástól és válnak „motiválatlanná”. A kamaszkor kezdetén a fiatalok elkezdik megkérdőjelezni, újraformálni énképüket, megváltozik a magabiztosságuk. Az átalakulóban lévő önbizalmuk, önértékelésük miatt hajlamosak lehetnek a nehézségek előtt elmenekülni a megküzdés helyett.

A fiatalok mentális egészségének döntő befolyása van a tanulás melletti elköteleződésük alakulásában. Amikor egy gyerek szorongást, félelmet él át, könnyen „deszocializálódik”, vagyis elidegenedik a saját érzéseitől és a helyzettől. Ez a külső szem számára úgy tűnhet, hogy érdektelenné, motiválatlanná válik. Valójában túlságosan is bevonódnak, emiatt képtelenné válnak az érzelmeik kezelésére. Mint amikor kicsap egy biztosíték, ami nem tud megbirkózni a hirtelen túl nagy áramingadozással. Ilyen biztosíték az agyban is van. A segítő intézményi hálózatok és szakemberek bevonása alapvető ilyen helyzetben. Segíthetnek a gyermeknek önmaga megértésében, a problémái felmérésében, és az oktatásba való visszavezetésének megtervezésében.

Mind a négy ország tanárai megjegyezték, hogy az iskola csak egy csavar abban az összetett gépezetben, melynek részei még a szülők, a földrajzi elhelyezkedés, a szociális helyzet, a kortárscsoportok. Ezek mindegyike hatással van egy diák oktatásban való részvételére. Ugyan vannak módszerek és kormányzati kezdeményezések a motiválatlan tanuló visszavezetésére az oktatásba, de végül az iskolától és a tanártól várjuk a helyzet megoldását. A tanár szerepe megváltozott: már nem csak oktatással kell foglalkoznia, de részben a szülő, a szociális munkás és a terapeuta szerepét is vinnie kell. Úgy kell alakítania a rábízott egyéneket, hogy képesek legyenek önmagukat és másokat is tisztelni, - így a tanulást is.

A tanulásba való reintegrációban kulcsszerepe van az olyan biztonságos tér megteremtésének, melyben a diákok megismerhetik magukat, és felismerhetik, miért váltak motiválatlanná. Az iskolai esettanulmányok rendre olyan módszereket mutatnak be, melyekben a diák áll a folyamatok középpontjában, és nem a helyette meghozott döntések.

A következő fejezetben párbeszédalapú és drámapedagógiai módszereket tekintünk át, melyekkel elősegíthetjük, hogy a motiválatlan tanuló elinduljon a változás útján.

A motiváltságukat veszített tanulók újramotiválása – a párbeszéd szerepe

A párbeszéd alapú módszerek segítségével azok a gyerekek is hallathatják a hangjukat az osztályban, akik ezek nélkül erre nem lennének képesek. Azzal, hogy a diákok maguk irányíthatják a beszélgetés menetét, a legkülönbözőbb korú, és háttérű gyerek élhetik át azt az élményt, hogy számít a véleményük. A módszert motiválatlan tanulók körében alkalmazva sokszor tapasztaltuk, hogy a kizárás határán álló tanulók végül nem maradtak ki az oktatásból, bizonyítványt szereztek, továbbtanultak, szakmát szereztek, sőt, egyetemre mentek.

Párbeszéd alapú modellek

„Párbeszéd” alatt különböző módszerek, elméletek és ötletek összességét értjük. Az Egyesült Királyságban a fő módszer a P4C (Philosophy for Children: Gyermek- vagy Közösségi filozófia). A P4C egy strukturált párbeszédre épülő modell. Angliában a módszert a Sapere nevű szervezet oktatja. Bővebb információ a szervezet honlapján található: - <https://www.sapere.org.uk/>. A kiadványunkban szereplő módszerek egy része a P4C adaptációján alapul.

A P4C módszerétől való eltérést indokolhatja, ha olyan tanulókkal dolgozunk, akiknek nehezebb esik megtartani a módszer kereteit, szabályrendszerét. Lehetnek tanulók, akik nem képesek egyéni reflexióra, vagy a kiscsoportos munka során elkalandozik a figyelmük az adott témától. A kiadványunkban igyekszünk megoldásokat adni az ilyen helyzetekre. A kiadványban szereplő játékokat, feladatokat motiválatlan tanulókkal foglalkozó szakemberek gyakorlatából vettük át.

A párbeszédalapú módszerek teret adnak a gondolatok szabad áramlásának az osztályban, egyúttal segítik azt is, hogy a tanulók a saját viselkedésükre reflektáljanak. A cél, hogy a diákok maguk ismerjék fel azokat a helyzeteket, amikor a viselkedésük nem elfogadható.

Bár a párbeszédre épülő módszerek nem terápiás eljárások, a gondolatok, érzések megosztása, az egymásra figyelés olyan terápiás elemek, melyek sok gyerek számára nem részei a mindennapi tapasztalataiknak. Ezért kiemelten fontos, hogy körültekintően válasszuk meg, milyen mélységig merülünk bele azokba a témákba, melyek a kiadványunkban szerepelnek. A párbeszédalapú módszerek alkalmazásakor alapvető annak a biztonságos térnek a kialakítása, melyben a diákok megnyilvánulhatnak. Minél nagyobb biztonságban érzi magát a diák, annál szabadabb lesz a beszélgetés.

A tanár szerepe

A tanár a párbeszéd alapú módszerben facilitátorként működik, eltérően attól a hagyományos tanári szerepfelfogástól, melyben a tudás forrása. Ugyanakkor a tanár valamilyen mértékben mindig a tudás közvetítőjeként lép fel, aki felelős a tanulók információfeldolgozási folyamataiért. A facilitátor szerepe szerint támogatja a többieket a kérdések feltevésében, az érvelésben, az értékelésben, és az alternatív interpretációk kialakításában.

Az első és legfontosabb lépés ebben a folyamatban annak az érzelmi-társas környezetnek a megteremtése, mely lehetővé teszi a csoport tagjai számára, hogy legjobb képességeik szerint vegyenek részt a beszélgetésben. Ennek megfelelően szinte mindig előnyben kell részesítenie a többieket, hogy kifejezhessék érzéseiket, gondolataikat. Ilyen értelemben a szerepe a levezető elnök, vagy a bíró szerepére hajaz, aki a fair play szellemének betartásáért felel.

Ettől függetlenül mindig felelős marad azért, hogy a csoportot a megfelelő közös gondolkodás útjára terelje, különösen gyerekcsoportok esetében. Közbeszólhat, kérheti a megszólalót, hogy fogalmazzon érthetőbben, mondjon példát, érveljen, stb. Esetenként kérdést is megfogalmazhat a csoportnak, hogy ezzel mélyítse a gondolkodás folyamatát. De arra nincs felhatalmazása, hogy a beszélgetést egy általa meghatározott irányba terelje. Mindig a csoport érdeke az elsődleges, bár időnként nem könnyű megtalálni az egyensúlyt a csoport érdeke és pl. a tanterv vagy a kontextus között. Előfordulhat, hogy a beszélgetés során felmerül egy probléma. Ilyenkor fontos megkérdezni a csoportot, hogy milyen megoldást tartana megfelelőnek a leküzdésére, majd fokozatosan átadni a csoportnak a beszélgetés irányítását.

A diákok gondolkodását fejlesztő stratégiák

1. Gondolkodási idő – adjunk időt a gondolkodásra, a csendes meditációra egy adott téma megbeszélése során! Adjunk legalább három másodperc gondolkodási időt, miután feltettünk egy kérdést, és három másodpercet, miután egy gyerek választ adott!
2. Gondolkodás egyénileg, – párban – a teljes csoportban – először adjunk lehetőséget az egyéni gondolkodásra, azután kezdeményezzünk páros megbeszélést, végül a gondolatokat osszák meg a teljes csoportban!
3. Segítő, rávezető kérdések – segítsük a gondolataik kifejtését olyan kérdésekkel, mint pl.: „Miért?” „Egyetértesz?” „Kifejtenéd bővebben?” „Tudsz példát mondani?” „Hogy jutottál erre?” (Isd. még: Kérdezéstechnikák)
4. Ítélezés nélkül – a diákok válaszaira értékelésmentesen reagáljunk, lehetőleg pozitív, de semleges módon, pl.: „Köszönöm.” „Érdekes, amit mondasz.” „Értem már!”

5. Nyilvánuljon meg az egész csoport! – ösztönözzük az egész csoportot valamilyen megnyilvánulásra, pl. kérdésekkel: „Hányan értenek egyet az elhangzottakkal?” (elég, ha felemelt kézzel szavaznak). Azt is megkérdezhetjük, hogy az elhangzottak milyen kérdéseket vetnek fel.
6. Összegzés – az aktív figyelmet azzal is ösztönözhetjük, ha a résztvevőket rövid összegzésre kérjük: „Összefoglalnád Zsolt mondandóját?” „El tudod magyarázni, miről beszélt Anna?” „Össze tudnád szedni, milyen érvek hangzottak el eddig?”
7. Az ördög ügyvédje – a gyerekek érvelését azzal is segíthetjük, ha ellenvéleményt fogalmazunk meg, vagy ha megkérjük őket, hogy játsszák el az ördög ügyvédjét. „Tudnátok ezzel ellentétes véleményt mondani?”
8. Sokféle válasz – a nyitott gondolkodást azzal is modellezhetjük, ha megkérjük a tanulókat, keressenek alternatív válaszokat. „Nincs egyetlen helyes válasz a kérdésre. Szeretném, ha keresnétek alternatívákat!”
9. Kérdezzenek a diákok! – ösztönözzük a diákokat, hogy tegyenek fel kérdéseket a beszélgetés előtt, alatt és után! „Van valakinek kérdése azzal kapcsolatban, ami elhangzott?”

A facilitáció kulcspontjai

A gondolkodás számos olyan lényeges elemre épül, melyeket a csoport vezetője szemléltethet és bátoríthat, ezzel segítve elő a beszélgetés előrehaladását. A vezető pozitív kognitív beavatkozással segíti a gondolkodás folyamatát. A beszélgetés alatt a vezetőnek tudatában kell lennie, hogy milyen lehetőségei vannak a gondolkodás lényeges tényezőire irányítani a figyelmet. Ezek a következők:

- Kérdésfeltevés – jó kérdésekkel a beszélgetés a lényegre terelhető;
- Érvelés – kérhetünk érvelést, az érvek alátámasztását, bizonyítását;
- Definiálás – az elképzelések, elgondolások érthetőbbé tehetők az összefüggések feltárásával, elemek összehasonlításával, megkülönböztetésével;
- Spekuláció, elmélkedés – Ötletek generálása alternatív nézőpontok felfedezése a képzelet segítségével;
- Igazságpróba – információgyűjtés, a bizonyítékok értékelése, példák, ellenpéldák;
- Ötletek kiterjesztése – a gondolkodás, érvelés kereteinek tágítása;
- Összegzés – a beszélgetés kulcselemeinek kiemelése, általános következtetések levonása az elhangzottakból.

Amikor a párbeszédalapú módszereket a viselkedésváltozás érdekében alkalmazzuk, fontos, hogy ne menjünk túl gyorsan túl mélyre. Az olyan ellentmondásos témák, mint pl. a gúnyolódás, a bántalmazás különböző formái, már a folyamat elején megjelenhetnek, ahogy azt egy magyar példa is mutatja:

Esettanulmány

Egy magyarországi angoltanár 13-14 évesekkel a „Rosszaságmérőt” (©Jason Buckley), mint stimulust alkalmazta a témáról való beszélgetéshez. A stimulus segítségével a diákok felismerték, mennyire általános a probléma. A többség viszonylag jól meg tudta fogalmazni a gondolatait. Ám amikor észrevették, hogy néhány tanuló nem tud részt venni a beszélgetésben angolul, félve attól, hogyha rosszul fejezik ki magukat, és kicsúfolják őket, új szabályt szavaztak meg: „Magyarul is ér beszélni.” Jó volt látni, hogy ezek után milyen értékes hozzászólások érkeztek azoktól is, akik általában alig szólalnak meg az angolórákon.

Néhány javaslat a jól működő beszélgető közösség kialakításához

- A csoport tagjai együtt hozzák létre a csoportműködés szabályait, és következetesen ragaszkodjanak azok betartásához!
- A csoport egy tagja „üljön ki” a beszélgetésből (legalább jelképesen), és jegyezze le megbeszélés során elhangzó a gondolatokat! Időnként változzon a megfigyelő személye, hogy mindenki sorra kerüljön!
- A fentihez hasonlóan egy tag kiül a csoportból, és feljegyzi a példákat, amikor OKKKés a csapat (OKKK-t lsd. később). Ez a szerep is rotálódhat, hogy a közösség mindegyik tagja megtanulhassa azonosítani az eredményes beszélgetés elemeit.
- Vizualizáljuk a beszélgetés menetét egy ábrával! Húzzunk egy vonalat, ami a beszélgetés folyását jelzi, és kezdőbetűkkel jelezzük rajta a megszólalókat, valamint a hozzájárulásukat a megbeszéléshez! Azokat is jelöljük, akik csak gondolkodnak, de nem szólalnak meg!
- Nyitott tenyér vagy feltartott hüvelykujj jelezze a megszólalási szándékot! Mindig a beszélő választja ki a következő megszólalót. Megállapodhatnak a tagok, hogy mindig legyen egy személy, aki jelzi, hogy ki a legkevésbé aktív.
- Kapjanak a tagok fejenként 3 pálcikát vagy zsetont! Amikor megszólal valaki, egy pálcikát/zsetont félre kell tennie.
- Készüljünk fel, hogy időnként kisebb csoportokra osztva folytatódhasson a megbeszélés!
- Ügyeljünk rá, hogy a megszólalások építő jellegűek legyenek. „Ez mennyiben segíti a kérdés megválaszolását?”
- Kerüljük, hogy túl sok személyes anekdota hangozzon el!
- Egy téma végigbeszélése akár két ülésen keresztül is folyhat, ha nagyobb teret akarunk adni a gondolkodásra.
- Adjunk lehetőséget a mozgásra is a beszélgetés során! (pl. a stimulus lehet valamilyen aktivitás, a csoportok kialakításakor mozgassuk a társaságot, stb.).
- A csoportnak mindig legyen lehetősége visszajelzést adni, megnyilvánulni! A forma lehet páros megbeszélés, egyetértés vagy egyet nem értés jelzése feltartott hüvelykujjal, vagy közlekedési lámpa módján jelezni az egyetértés mértékét, stb.
- Keressük az alternatív véleményeket! „Mit mondana valaki, aki nem ért ezzel egyet?”
- Az első gondolatoknál bátorítsuk, hogy minél színesebb, gazdagabb legyen a reakció! „Igen, mert..., de nem mert...”

Változás dramatikus módszerek és történetek révén

A társadalmi színház

A társadalmi színház egy adott közösséget foglalkoztató témákat segít feldolgozni beszélgetés és a közösség bevonása révén. A résztvevők a színház eszközeivel járhatják körül egy probléma lehetséges megoldásait. A társadalmi színház eszközkészletéből az állókép színházat és a Fórumszínházat használjuk a motiválatlan tanulókkal való munka során.

Az állóképszínházban a résztvevők csoportképeket, vagy „szobrokat” hoznak létre az elnyomás, a hatalom és az egyensúly témakörében. A Fórumszínházban a közösség egy kis darabot hoz létre egy megbeszéltemában. A közösség tagjainak meg kell állapodnia, hogy milyen téma foglalkoztat mindenkit. A témák széles skálán mozoghatnak a zaklatástól (bullying) a rasszizmuson át a csoportnyomásig vagy az alkohol- és drogproblémákig. A megbeszélés kiindulópontja lehet egy valós helyzet, vagy olyan helyzetek, amiktől a résztvevők tartanak, amiben bizonytalanok a saját viselkedésüket illetően, pl.: mit tennél, ha a buszon/villamoson valaki „nyomulni” kezdene rád. A motiválatlan tanulóknál kiindulópont lehet, hogy mit gondolnak, miért nem érdekli őket az iskola, a tanulás.

Ha megvan az alaphelyzet, a színészek vagy a közösség tagjai, vagy a kettő együtt létrehoznak egy színpadi eseményt, amiben körüljárják a problémát. Ez lehet egy kép, egy kis történet, vagy bármilyen színpadi aktus, ami kifejezi a szóban forgó kérdést. Lehetőleg minél nagyobb mértékben a diákok döntsék el, hogy képekkel, hangokkal, vagy dramatikus jelenettel fejezik ki magukat!

Fórumszínház

A Fórumszínházban a résztvevők egy megbeszéltemából hoznak létre egy színdarabot. Olyan témát kell találniuk, melyben az összes tag érintett. A motiválatlan tanulókkal érdemes lehet kiindulásként azt körüljárni, miért nem érdekli őket az iskola.

Ha megvan a téma, a résztvevők létrehozzák a darabot, amivel felfedezik a téma mélységeit. A darab egyetlen szereplő, a **protagonista** történetét mutatja be, amint a közös problémával küzd. A másik oldalon az **antagonista** áll, vele kell megküzdenie a közösségnek. Az antagonista soha nem a közösséget képviseli, mindig szemben áll vele!

Változás dramatikus módszerek és történetek révén

Végül van a megfigyelő, vagy „bámészkodó” szerepe, azaz a **deuteragonista**. Ezt a szereplő kikerülhet a közönség soraiból is, hogy legyen a protagonistának egy szövetségese. A darabnak sok kritikus pontja van, ahol a rossz döntések végül katasztrofális végkimenetelhez vezethetnek.

Amint a szereplők eljátszották a darabot, a nézőkön a sor, hogy beavatkozásukkal egy jobb végkimenetelt érjenek el. A közönség több körön át beszélheti meg, hogy hogyan változhat a darab, mit tehet másként a protagonista. Majd megkérjük a közönség tagjait, hogy lépjenek színpadra, és játsszák el, szerintük mit kéne tennie a protagonistának az adott helyzetben.

A fórumszínház célja, hogy a közösség tagjai egy biztonságos térben találkozhatnak mindennapi életük problémáival. Ezekre a problémákra aztán közösen, a csoportban keresnek megoldást. A fórumszínház cselekvésre ösztönöz, a pozitív változást célozza, hogy később a közösség a való életben is változást tudjon elérni.

Augusto Boal, a fórumszínház atyjának szavaival: „Ha nem változtatjuk meg a darabot, akkor a darab ugyanolyan marad. Ha nem változtatjuk meg a világot, a világ ugyanolyan marad.”

A fórumszínház alapelemei

1. Lényeges, releváns kérdés.

2. Megtalálni a valós történeteket, amikből létrejöhet a darab. (De a szereplők ne önmagukat játsszák, saját kudarcaikat ismételve!)

3. Kerülni kell az egyrészt-másrészt történeteket, vagy ahol sok a beavatkozási pont, és a vakvágány.

4. Az elnyomást a protagonista szenvedni el, és „bátran”, határozottan kell fellépnie ellene, hogy a közönség az ő oldalára álljon; érezzék úgy, hogy értük harcol.

Változás dramatikus módszerek és történetek révén

5. A deuteragonista a fő mellékszereplő, a főszereplő potenciális szövetségese. Szemtanúja az elnyomásnak az alaphelyzetben, de nem avatkozik közbe. A nézők szánhatnak komolyabb szerepet is neki, és helyet is cserélhetnek vele.

6. Az antagonista az elnyomó személy, az elnyomás megtestesítője.

7. Több kritikus pontra van szükség a történetben: veszélyhelyzetekre, fordulópontokra. Tükrözniük kell az élet komplexitását.

8. Be kell mutatni a darab változó elemeit, melyek lehetőséget adnak a közönségnek a beavatkozására.

9. A joker a játékmester. Játékokkal segíthet ellazulni a közönségnek. Ismerteti a szabályokat, tartja az időkeretet, vezeti a megbeszélést.

10. A közönséggel együtt kell meghatározni az első konfliktust, amikor be lehet avatkozni.

11. A joker mutat kilépési lehetőséget a beavatkozó nézőknek, ha valamiért nem releváns a hozzájárulásuk a probléma szempontjából.

12. A színészeket fel kell készíteni, hogy segíteni tudják a játékba belépő nézőket.

13. A legkevésbé hatékony beavatkozásban is ki kell emelni a pozitívumot. Facilitátorként a szereplőkkel együtt fel kell készülni a lehetséges beavatkozási pontokra.

A motiválatlan tanulók és a dramatikus módszer

A dramatikus módszerek alkalmazása lehetőséget ad a motiválatlan diákoknak, hogy kifejezzék, mi téríti el őket a tanulástól. Ha biztonságos térben a párbeszéd alapú módszerek révén már sikerült átbeszélni a problémákat, a dráma segítségével gyakorolhatják, kipróbálhatják, hogyan győzhetik le a nehézségeket. A két módszer kiegészíti egymást. Az egyikkel megbeszélhetik a változást, a másikkal gyakorolhatják.

Esettanulmány

Angliában egy 14 éves lányokból álló csoporttal dolgoztunk. Mindegyikük motiválatlan volt, néhányukat a kizárás fenyegette. Részt vettek párbeszéd alapú foglalkozásokon, ahol kiderült, hogy szeretnének megváltozni, de tartottak a tanáraik ítéletétől, és úgy akartak segítséget kapni, hogy ne kelljen kérniük. Úgy döntöttek, hogy egy fórumszínházi darabon keresztül kérnek segítséget a változáshoz a tanáraiktól.

Változás dramatikus módszerek és történetek révén

A tanárokat felhívták a színpadra, akik támogató megszólalásokat tettek: „Segítek neked.” „Ha változni akarsz, különórát adok neked.” A diákok a fórumszínházon keresztül tudtak segítséget kérni, a tanárok a „játszva” tudtak segítséget nyújtani. A dráma biztonságos keretei között a diákok úgy tudtak segítséget kérni, hogy nem kellett közvetlenül kérniük.

A diákok a színházban a való életet gyakorolhatják. Az iskolai zaklatás, az előítéletek, stb. mind körüljárhatók a színpadi térben. A darab a főszereplő, a protagonista történetét követi, aki a közönség előtt küzd meg a nehézségeivel. A darabnak számos érzékeny pontja van, ahol a rossz döntések katasztrofális eredményre vezethetnek. A diákok leginkább olyan protagonistát hoznak létre, akinek azonosulni tudnak a problémáival. A közönséget arra kéri, hogy segítsenek nekik a pozitív változás elérésében.

A darab bemutatása után a nézőkön a sor, hogy változtassanak a darabon a javítás szándékával. A nézők megbeszélik, mit kell megváltoztatni a darabon, mit tehet másképp a protagonista. Majd felkérjük a közönség tagjait, lépjenek színpadra, és játsszák el, mit kellene másképp tenni az adott helyzetben a darabon belül.

A fórumszínház célja, hogy biztonságos keretek között találkozassanak a nézők olyan problémákkal, melyek a mindennapjaikban is jelen vannak, és együtt keressenek megoldást rájuk. A fórumszínházban tét nélkül próbálhatják ki a változást, hogy később a való életben is képesek legyenek változtatni.

További részletek a „Motiválatlan tanulók újramotiválása” c. eszköztárban.

